

זכור הזה, (תהלים ט"ז) מה כתיב בתורה, וה' לעולם ישב כזנן למשפט כסאו
(שם שם ח') הרי השם שלם, והיבטא שלם:

חסלת פרשת זכור.

הערות ותקונים.

אל שנאמר הזני, וכאשר הגהתי כן הוא זכ"י אקספארד, וינלקוט שם. גשם הפסיקתא
ונתחומא סוף תנא, ועפ"י הפסיקתא הזאת, יסד הפייטן, צפיות פי זכור, אלהים אל
דמי לך, כסא שלם, ושם שלם מכינס, ולזה המאמר מהפסיקתא כיון רש"י בשמות י"ז
ט"ז ונתהלים שם. ותוס' ברכות דף ג' ע"א ד"ה ועוקין, ע"ש.

פסקא ד.

פרשת פרה.

(א) זאת חקת התורה וגו', ויקחו אליך פרה ארומה גו' (במדבר י"ז ב') זש"ה
(ב) מי יתן מהוד משמא לא אחד, (איוב י"ד ר') כגון אברהם מתרח,
(ג) וחזקיהו מאחו, ומרדכי משמע, וישראל מאו"ה, (ד) וערה"ב מן הערה"ז, (ה) [מי
עשה כן, מי גזר כן, מי צוה כן, לא אחר], כלום לא יחידו של עולם, (ו) תמן
תנינן

הערות ותקונים.

(א) זאת חקת, היא קריאת המפטיר לפי פרה, שנת שליטת לארבע פרשיות,
(משנה דמס' תגילה דף כ"ט ע"א ע"ש צנזרח דף ל' ע"א) ואמרו צירושלמי מגילה פ"ג
ה"ו (מוצא צרש"י צבלי שם גם בספר הפרדס הגדול לרש"י דף כ"ד ע"א) ר' לוי צבס ר'
חמא בר חנינא, צדן הוא שתקדים החדש לפרה, שנאחד צניסן הוקם המשכן, וצבני נשרפה
הפרה, ולמה פרה קדומת שהיא טהרתן של כל ישראל, ע"כ. והפסקא הזאת יחד עם
החגים פסקות האחרות שלאחריה, חסרים זכ"י ההוא, של הרב הסבס הרשד"ל ז"ל,
כאשר הערות לעיל פסקא זכור הערה קכ"ט, והשלמתי התוסין הזה מכ"י כרמולי, ועתה
תנינן ה' גם בהעתיקה אחרת מהפסיקתא הנמצאת באקספארד, והתחומא פי' חוקת,
העתיק כל הפסקא הזאת ככתבה וכלשונה, (עם איזה שו"ס ושנו"ס) עד פרה זו
וערים, כמו שהעתיק מאמר שלפניו משילתות דרב אחאי גאון, ובעל מדרש צמ"ר פי' חוקת
העתיק מהתחומא, ולא מהפסיקתא, לכן נשארנו כל השנויים והשנויות אשר בתחומא,
ובילקוט חקת רמז תש"ט הביא המאמר הזה צבס הפסיקתא. אך הפך הסדר דרש ר'
תנחום צר המלאי על אחרות ה', הביא בראש, ועל מי יתן טהור הביא אחריו (ב) מי
יתן טהור מטמא, עפ"י הפסיקתא יסד הפייטן לפי פרה, צפיות אלוות אומן, חוק טהור
מטמא מתחקה. (ג) חזקיהו מאחו, בתחומא וצמ"ר הוסיף יאשיבו מאומן, וליתא גם זכ"י
אקספארד, וינלקוט שם צבס הפסיקתא. (ד) וערה"ב מן הערה"ז, כ"ה זכ"י אקספארד,
ותחומא, וצמ"ר. אך צילקוט צטעות ערה"ז מערה"ב, וככתב צדו שג"ל להפך. (ה) מי
עשה כן, כאשר תקנתי צפנים, כ"ה לכתב זכ"י אקספארד, ותחומא, וצמ"ר וילקוט.
(ו) תמן תנינן, עיין נגעים פ"ט מ"ג. וכתב רבינו צמ"י פי' חוקת, שעל מנות פרה יש
לחמיה, שכוללת צענומה וגופה דבר והפכו, טומאה ושערה שהיא מטמאה כל העופקים
בה, והיא מטמאת הטמאים באפרה, ואפי' אני אבות הטומאה, כגון חרצ, וכל שאר מוני
מתכות, שנגעו מות הרי הן טהורין מטומאתן בהיותן שלבי' ושניעי', והאלך אפשר להמנא
טהרה מתוך טומאה, (ומי יוכל להוציא טהור), ולכך הביא פסוק מי יתן טהור מטמא
וכו'

תנינן בהרס כגרים טמא, פרוחה בכלול טהור, מי עשה כן, מי גזר כן, מי צוה כן, לא יחידו של עולם. וכן (ז) תמן תנינן, ראשה שמת ולדה בתוך מעיה, והושיטה (ח) חיה את ידה, ונגעה בו החיה ממאה מוכאת שבעה, וראשה טהורה עד שיצא הולד, (ט) וכן הסת בתוך הבית טהור, יצא מתוכו דרי היא טמא. מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם, וכן (י) תמן תנינן כל העוסקים בפרה מטמאים מוכאת כגרים, והיו פוסלים אותה במלאכה, היא עצמה (יא) מטמאת מטמאים. אלא אמר הקב"ה, חוקה חקקהו, גזירה גזרתו, ואי אתה רשאי לעבור על גזירתו, (יב) שנאמר זאת חוקת התורה (במדבר י"ב ב'). (יג) רבי תנחום בר תנילאי פתח, אמרות ה' אמרות טהורות (הרלים י"ב ד) כלום

הערות ותקונים.

וכי ע"ש, ועפ"י הפסיקתא הזאת יסד הקליר, צפויט אין לשוקה ל"י זכור, מטמא טהור ומטהור טמא צהרת ממועט טמא, פרוחה צכולו עוד כל הטמא. וזכ"י אקספארד, ספר מן תמן תנינן זה, עד תמן תנינן האחר אחריו. (ז) תמן תנינן, משנה חולין ע"א ע"א. (ח) חיה, פי' המילדת. (ט) וכן המת בתוך הבית, בתנחומא שם המת צנית הבית טהור, ורשם צדדו פי' כל זמן שהולד מת צמעי האשה שהיא צנית, האשה טהורה, יצא מתוכו, כלומר שולד הרי הוא טמא, ואינו מטמא לדה עכ"ל. וכן יסד הקליר, צפויט אין לשוקה, המת צנית לינו מטמא יצא ממנו אחרו מטמא, ור' טוניה צפסיקתא זוטרתא, ריש פי' תוריע (דף י"ז סע"ג), הבית דברי ר' אלעזר הקליר, ת"ל זה הוא שאמר ר' אלעזר קליר, המת צנית, הבית טהור, יצא מן הבית, הוא טהור והבית טמא עכ"ל, ונראה לי להגיה הוא טמא והבית טמא, וראיתי ברצינו צמיי פי' חקת כמז ת"ל, וכן נגע הצהרת שאדם מטמא כשיעור חני פול שהיה צתוקס אחד מנושי, ואם ישוה כל נושו צהרת מראשו ועד רגליו היה גם זה פלא ודבר תימה, והוא ניכ טהור מטמא, וכן צמיי דה פ"ק, [דף ט' ע"א] מי יתן טהור מטמא, זה חלז מן הדם, דם האשה נעבר ונעשה דם [גיל חלב], ומטעם זה יסד הקליר צלוק פ' פרה, שאמר המת צנית טהור יצא מתוכו הבית טמא, וקרא לבטן האשה צית, והוא פירוש מה שנינו צמיי חולין פ' צהמה המקשה [דף ע"א ע"א] האשה שמת ולדה בתוך מעיה, והאיש החיה את ידה ונגעה בו, החיה טמאה טומאת שבעה ואשה טהורה עד שיצא הולד עכ"ל. ופליאה נצננה מחד צעיי על הרצינו צמיי, אשר הבית את המאמר הזה צמיי ר"ח הקליר, ולא העירה את מקורו, כי בתנחומא ובמדרש צמיי הוא, (ובגיהס יחד צפסיקתא שרשם) והתנחומא הלאה, הלא נגד עיניו היה, ומלחו על לבו, צמאמר שלפניו זה, ה"ל צמאמר צמיי חולין וקחו חלוק פרה אדומה כו' ועוד דרשו כו', ובתנחומא תמן תנינן צהרת כגרים כו'. צלר לנו המדרש הזה הסדום הגדול כו' עכ"ל. אך אולי חשב כדעת האומרים שר"ח הקליר הוא אחד התנאים מנעלי המשנה, לכן גמר אומר שבעל התנחומא לקח את דבריו ממנו. והאמת שהקליר יסד על פי הפסיקתא. ועיין בתשובות הרא"ש כלל גלגים סימן א' שכח ת"ל: והוא צמאמר פ' פרה, המת צנית הבית טהור, יצא הבית טמא פירושו תמלא צפ' המקשה לילד [גיל צהלות פי' חיד] האשה המקשה לילד והושיטה מצית לבית הראשון טמא מספק והשני ודאי, פי' הבית השני שילד בו ולד מת טמא ודאי והראשון טמא ספק שאל (לא) מת צנית הראשון, איר יהודה חיימ' צמון שהיא נטלה בצנפים, אבל אם הייתה מהלכת הראשון טהור, משכנתה הקצר אין כפלי להלך, וכיון דלא נפתח הקצר, אפי' מת הולד הבית טהור, דאינו מטמא עד שיצא לתוך, והכי תקן צפ' צהמה המקשה [חולין ע"א ע"א] והאשה טהורה עד שיצא הולד, והיינו פי' המדרש המת צנית דהיינו צנן האשה טהור, פי' האשה טהורה יצא ממנו האשה טמאה, כן פי' הר' אלעזר הקליר המדרש צפנינו עכ"ל. לדעתי ל"ל כן יסד הר' אלעזר הקליר כהמדרש צפנינו. (י) תמן תנינן כל העוסקים צהרה, הוא צחולין כ"ט ב', וצמאמה פרה כ"ד מ"ד וס' גס צכ"י אקספארד הגי' כל העוסקין צהרה מתחלה ועד סוף מטמאין צגדים, ועיין תו"ט ד"ה כל העוסקים. (יא) מטמאת טמאים, כ"ה גס צכ"י אקספארד, אבל בתנחומא, ובמדרש צמיי, הגי' היא ענמה מטמאת צגדים. (יב) שנאמר זאת חקת הטורה, צכ"י אקספארד, ובתנחומא, ובמ"ר, ליחא עלת שאמר, ומן זאת תנחום בר תנילאי פתח, מתחיל מאמר ר' תנחום. (יג) ר' תנחום. יטו בתנחומא שם, ובמדרש

כלום אמרות ה' הן אמרות, אבל אמרות בשר ודם, אינו אמרות, אלא בנהג שבועלם, מלך ב"ו נבנס למדינה, ובני המדינה מקלסין אותו, וערב לו קילוסן, אמר להם למחר אני בונה לכם (יר) בימבוסיאות, למחר אני בונה לכם מרזצאות, למחר אני מבנים לכם את (טו) אמת המים, ישן לו ולא עמר, היכן הוא, והיכן אמרותיו, אבל הקב"ה אינו כן, אלא וד' אלהים אמת (ירמיה י' ה) ולמה הוא אמת (טז) א"ר לוי לוי לפי שהוא אלהים חיים ומלך עולם.

אמרות חטורות (תהלים י"ב ז') ר' יודן בש"ד יוחנן, (יו) ור' ברכיה בש"ד עלעאי, (יח) ור' יעקב דכפר חנין, ואמר לה בשם ריב"ל, מצינו שעיקם הקב"ה (יט) שנים ושש תיבות בתורה, כדי שלא להוציא דבר שומאה כפוי, הה"ד

הערות ותקונים.

ונמדרש וי"ר פ' אמור ריש פכ"ו, ונילקוט ריש פ' אמור גס הפסיקתא, חף שנמצא גם צי"ר גפ' הסיף רשס בעל הילקוט, מקור המאמר מהפסיקתא, ומנצח ג"כ זילקוט ריש פ' תוקת, והפך גס הסדר, כי החל המאמר בדברי ר' תנחום אלה, כמו שהערותי למעלה הערה א'. ונמדרש צמר פ' תוקת, כשמט צטעות מאמר שלם עד ארבי"ל מנינו שעיקם וכו'. ונפסיקתא רבתי (פי"ד סיני ד') דרש על הכתוב הזה אמרות ה' אמרות טהורות, זאופן אחר כדרך המסדר הזה, להתחיל רוב הדרשות צמקראות מהפסיקתא דילן, ולפנות לו דרך אחרת. (יר) צימבוסיאות, ל"ל דימבוסיאות, כאשר הוא לכתוב, כצ"י אקספארד ונמדרש וי"ר פכ"ו, ונתחומא, ונילקוט, ונילקוט גס נרשס צנדו פ"י מ"ס חמיס שינא"ס מן הקרקע כמו חמי טצריה"ה פ"י הזה לקוח הוא, מהערך ערך דמס ג', ח"ל וצריש פסיקתא דפרה, למחר אני פותח לכם דימוסיות ומרחצאות וכו', פ"י מ"ס חמין שינא"ס מן הקרקע כגון חמי טצריה עכ"ל. ונמשנה (ע"ז ט"ז ע"א) אצל צונין עמיהס צימסיות, וצתי מרחצאות ל"ל דימסיות כאשר היה צאמת לפני הרב בעל הערך נמשנה ה"יא. וכן דעת הר"י צתוספת גס ע"ז ד"ה צימסיות ומה שכתבו גס, ואמרינן כמי נמדרש, למחר אני פותח להס מרחצאות ודימוסיות, כוונת המדרש וי"ר ריש פכ"ו. והמלה הזאת יונת *θημίσια*, דצריס השייכים לגס ולתועלת הכלל, הן צנינים, והן מרחצאות, עיין זאקס ציטרענע ח"צ, נד קמ"ו. (טז) אמת המים, גס שגור על לשון חז"ל, לנזור העוזר להסקות השדות (וואססער לייטונג). (טז) א"ר לוי, צי"ר כתוב גס, א"ר אצין, תחת א"ר לוי אשר פה, וכן ראיתי צכ"י אקספארד הנוסחא א"ר אצין והיא הנוסחא הנכונה, כנראה מהירושלמי (צרכות פ"א ה"ה) אנו ה' אלהיכס, וכתב' ה' אלהיכס אמת, ומהו אמת א"ר אצין שהוא אלהיכס חיים ומלך עולם, ועיקר דרשת ר' אצין, הוא צירושלמי סנהדרין פ"א ה"א. הותמו של הקב"ה אמת מהו אמת א"ר צון, שהוא אלהיכס חיים ומלך עולם, ופה הניא דרשת ר' אצין דרך אצנ, וגס נמדרש וי"ר סוף פ"י, מנצח צסס ר' אצין, ונתחומא תוקת הגירסא, אלא מאמר אלהיכס אמת. שהוא אלהיכס חיים ומלך עולם, הנה מלכד שצמטו צו המלות, ולמה הוא אמת א"ר אצין גס מלת מאמר ט"ס הוא וצ"ל וה' אלהיכס אמת והיא לישא דקרא, כמו שרשמתי והמיס שהוא חיים ומלך עולם, הוא סיפא דקרא הדין. ועיין נמדרש שה"ג פ' לסוסתי, וצנ"ר פפ"א. (יו) ור' צרכיה צש"ר אלעאי. צכ"י אקספארד, ונמדרש וי"ר גס, וצנ"ר פל"צ, הגי' ר' צרכיה צסס אלעזר, ונילקוט ריש תקת, ר' צרכיה צסס ר' אצנ, ור' עקיבא צסס ריב"ל, אצל נתחומא, ונמדרש ש"ט מזמור י"ב, צפ' אמרות ה', נאמר רק ריב"ל אומר. ונמדרש ש"ט מזמור א', צלי גס האומר. ונמדרש צמ"ר ריש פ' תקת, הוא כמו נתחומא, ונפסיקתא רבתי פ"ה, א"ר יוחנן עקס הקצ"ה, והוסף על המאמר הזה הרחצת דצריס, גס עשה איזה שנייס כדרך המסדר הזה. (יח) ור' יעקב דכפר חנין, כ"ה צנ"ר גס פל"צ וצ"ר ריש אמור, וצכ"י אקספארד צטעות דכפר חס, צ"ל דכפר חנין, ועיין תנאות הארץ (נד ק"א ע"א) שהוא למערב צפת כשתי שעות, וצנד דרוס דכפר, קצר ר' יעקב איש כפר חנין. (יט) שתיס ושגל תיבות, כן הוא צכ"י אקספארד וצנ"ר פל"צ, ונתחומא, וש"ט מזמור י"ב, וילקוט גס. ונמדרש ש"ט מזמור א' צטעות שתיס ושגל אותיות. וצ"ל תיבות, ונמדרש וי"ר ריש אמור הגירס' שעיקס הקצ"ה ה' אותיות ואין ספק צדי, שצ"ל ח' אותיות, כמאמר ריב"ל (פסחים ג' ע"א) לעולם אל יוצא אדם דצר מנונה מפיו, שהרי עקס הכתוב שמונה אותיות

הה"ד (ב) מן הבהמה [הטהורה ומן הבהמה] אשר איננה טהורה (בראשית ז' ח') ולא אמר מן הבהמה הטמאה, (כא) א"ר יודן בן מנשה, אף כשבא לפתוח להם (כב) בסימני בהמה טמאה, לא פתח אלא בסימני טהרה, שנ' את הגמול כי מעלה גרה הוא (ויקרא י"א ד') (כג) ולא כתיב כי לא מפרים פרסה, וכן (כד) ואת הארנבת, כי לא מפרסת פרסה אין כתיב כאן, אלא כי מעלת גרה היא (שם שם ו') וכן ואת החזיר כי לא מעלה גרה הוא אין כתיב כאן, אלא כי מפרים פרסה (שם שם ז').

(בה) [מזוקק שבעתים (תהלים י"ב ז')]. (כו) ר' יוסי ממלחייא, ור' יהושע דסכנין

הערות ותקונים.

אותיות ולא הוציא דבר מנונה מפיו, שנאמר מן הבהמה וגו', ופירש"י אשר איננה טהורה, ולא כתיב הבהמה טמאה, כי אורח"י, הרי שמונה אותיות עקס. כי הטמאה חמש אותיות הן, אשר איננה טהורה י"ב אותיות הן. ע"כ, וכן כחז הרצ"ס (ז"ב קכ"ג ע"א ד"ה לפשר). (ב) מן הבהמה, כ"ה בתנחומא חוקת, ובמדרש ש"ט מזמור א, וי"ג. אצל זכ"י אקספארד, וזילקוט חוקת, מונח המקרא שלפניו נפרשה ה"ה (בראשית ז' ז') מכל הבהמה הטהורה וגו', ומן הבהמה אשר לא טהורה, וכן הוא גם בתנחומא ושלח פ' ויאמר אליהם אל יעקב, ועתה ראה במדרש וי"ר ריש פ' אמור, מניח בתחלה את הכתוב האחרון, אשר איננה טהורה (שם ז' ח') ולא"כ כחז "ובמקום אחר עקס שה"ס ושלש תיבות נטורה כדי שלא להוציא דבר של טמאה מתוך פיו, ה"ה מכל הבהמה אשר לא טהורה" והוא המקרא שלפניו (שם ז' ז') שני הסדר הזה יורני דעת, כי מן ובמקום אחר, הוא הוספת המעתיק, ובמלות ובמקום אחר כונתו על הנוסחא האחרת הנמצאת לפניו בפסיקתא, ור"ל במקום אחר הנוסחא היא כן. ובמדרש נז"ר ריש חוקת הגי', מן הבהמה הטהורה, ומן הבהמה אשר איננה טהורה ומן הבהמה אשר לא טהורה, וכל עין תחזה כי גם פה הסיוס "ומן הבהמה אשר לא טהורה" הוא הוספה עפ"י נוסחא אחרת. (כא) א"ר יודן בן מנשה, וכ"ה נז"ר ריש אמור, וז"ל א"ר יודן בן מנשה, כמו שהוא לנכון זכ"י אקספארד, וז"ר פל"ג ומדרש ש"ט מזמור א', ובפסיקתא רבתי פי"ד הנוסחא ר' יהודה זירבי מנשה, ובתנחומא חוקת שם הגי' א"ר יודן, לנד. (כב) בסימני בהמה טמאה, במדרש ש"ט מזמור א' נטעות בסימני טהרה ז"ל בסימני טמאה. (כג) ולא כתיב כי לא מפרים פרסה, בפסיקתא רבתי פי"ד הוציא את הדרג הזה בצרכיות דברים, הגמול (והחזיר) והשפן והארנבת [והחזיר] הוא מנוח כאן והוא"ל שגא לאסרו על ישראל יתחיל מן סימני הטמאות שלהם כך היה ראוי וז"ל כן, אלא מה הוא עושה מתחיל בסימני הטהרה שלהם מניח את הגמול כי מעלה גרה הוא הרי סימן של טהרה שיש לו, ולא"כ מהו אמור פרסה לא יערים [ז"ל ופרסה איננו מפרים] וכו', אלא פתח בטהרה כדי שלא יוציא דבר טמאה מפיו ע"כ, ובארע אפרים שם סימן ג' כחז שמה שגרסם זילקוט ר"פ חוקת שהוא מהפסיקתא, ט"ס הוא כי זה הוא מאמר התנחומא, אולם נחמ"כ נעלם ממנו שכוונת הילקוט לפסיקתא דילן, לא להפסיקתא רבתי. וגם התנחומא לקח דבריו מן הפסיקתא הזאת, אשר אני נותן לפניכם פה. גם מ"ש שם על דברי הילקוט נח סוף רמז נ"ה, נעלם ממנו כי דברי הילקוט הם ממדרש ז"ר פל"ג, גם מה שהציג אח"כ גם מעוף השמים, הוא ממדרש ז"ר שם, והילקוט העתיק כל דברי המדרש. (כד) את הארנבת, פה חסר "ולת השפן כי לא מפרים פרסה הוא אינו אמור אלא כי מעלה גרה" וכן בתנחומא ובמדרש נז"ר הנעתק ממנו חסר ז"כ, ונאמר לנכון במדרש וי"ר ריש פ' אמור, וזכ"י אקספארד, ובמדרש ז"ר פל"ג, יש ואת השפן, אצל ואת הארנבת חסר לו, ובפסיקתא רבתי שהצנתי בהערה שלפני זאת, נאמר נטעות ואת החזיר לפני השפן והארנבת, כי החזיר הוא מלאמר נקרא כמו שתקנתי. (כה) מזוקק שבעתים, כן הוספתי כי על זה סוצנ הולך הדרג אשר הכל לדרג על כחזון אמרות ה' אמרות טהורות וגו' מזוקק שבעתים. (כו) ר' יוסי ממלחייא, כ"ה גם נז"ר פ' אמור, אצל בתנחומא חוקת ובז"ט מזמור י"ג וזילקוט מלכים רמז ר"ג, גם התנחומא, חסרים הגמול "ר' יוסי ממלחייא" אך מתחיל ר' יהושע דסכנין כו', וכן הוא גם במדרש נז"ר חוקת, כי כאשר כבר הערותי הלך מסדר המדרש הזה נעקצות התנחומא, והעתיק דבריו בלי שגוי. והמאמר הזה נמצא ז"כ במדרש ש"ט מזמור ז' ושם הנוסחא

פרשת פרה

דסכנין בשם ר' לוי אמר, (כז) התינוקת שהיו בימי דוד, עד שלא טעמו מעט חטא, היו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, והיה דוד מתפלל עליהם ואמר, ואתה ה' תשמרם (שם שם ח') נטר אוריתרון בלבד, תצטרנו מן הדור זו לעולם (שם) (כט) מן דוד ראה שהוא חייב כלית, ואחר כל השבת הזה (ל) יוצאין למלחמה ונופלין, על ידי שהיה בהן (לא) דלטורין, הוא שדוד אומר, נפשי בתוך לבאם אשכבה לוחמים בני אדם שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חרה (תהלים נ"ז ה') לבאים, (לב) זה אבנר ועמשא, שהיו לבאים בתורה, (לג) אשכבה לוחמים, זה דואג ואחיתופל, שהיו לוחמים אחר לשון הרע, (לד) בני אדם שניהם חנית וחצים, אלו אנשי קעילה, שנאמר היסגירוני בעלי קעילה בידו, (ש"א כ"ג י"א), ולשונם חרב חרה, אלו הזיפים, שנ' בבא הזיפים ויאמרו לשאל הלא דוד מסתתר עמנו (תהלים נ"ד ב'), באותה שעה (לה) אמר דוד וכי מה שכנינה עושה בארץ? רומה על שמים אלהים (שם נ"ו ר') סליק שכנינתך מביניהון, (לו) אבל דודו של אחאב כולן עובדי ע"ז, ועל ידי שלא היה דוד לטורין, היו יוצאין למלחמה ונוצחין, הוא שעובדו אמר לאליהו, הלא אתה לארונני את אשר עשיתי בהרוג איובך את נביאי ה' וגו', ואכלכלם לחם ומים (מ"א י"ח י"ג) אם לחם למה מים, אלא (לז) שהיו המים קשה להביא להם יותר מן הלחם, ואליהו מברין

הערות ותקונים.

הנוסחה נטעות ר"י בן לוי נסס ר' יוסי, ונחמור י"ב מוצא לנכון ר' יהושע נסס ר' לוי, כמו שהוא לפנינו בפסיקתא. והנה ר' יוסי מתחיל, נקרא כן על שם עירו, וכן נצ"ר פת"ר ר' יוסי מתחיל. ועיין תנחומים הלרן נד ס"ה ע"א שכחנ ח"ל, מלחיה, ר' יוסי מתחיל, מערבת נוטה מיעט דרומית ירושלים נערך שעה א' ת' ניעית הככר מלחיה וסם מעין טונ ומימיו קלים ומוציא מהם העירה למכור וסם נמצאים ורדים הרבה עכ"ל. (כז) התינוקת שהיו ציינו דוד, כ"ה גם נכ"י אקספארד, וצ"ר. ונתחומא חוקת ונמדרש נמ"ר ר"ב חוקת, אצל נמדרש תהלים נחמור ז', תיסקת שהיו ציינו שאלו ושחיל, ונחמור י"ב נחמור הנחמיל אמרות ה' נאמר לנכון כמו לפנינו, ונמדרש תהלים סם פ"ב נאמר נסוים המחמר "כמו שפירשתי נחמור ז" טעות הוא ונ"ל "כמו שפירש נחמור ז" ונוסף מחלה תעתיק אשר אזה לקצר, ורשס לעיין נחמור ז', ולזה המחמר כיון רש"י נפ' לתהלים (י"ג ח') מדרש אגדה יש ומוזש על הסדר. ר' יהושע דסכנין נס"ר לוי, תיסקת שהיו ציינו דוד, ע"כ. וחולי דרש נעליל לררן לשון עוללים. (כח) מ"ט פנים טהור, דרש שנעמים ז' פעמים ז'. שהס מ"ט, ועיין ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב, כדי שהיא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא, ומ"ט פנים טהור, מנין דגלו, וכן הוא אומר אמרות ה' אמרות טהורות כסף נרף נעליל לררן מווקק שנעמים ע"כ. כוונתם נ"ב שהציאו הכתוב הזה, כמו שנדרש בפסיקתא. ועיין סנהדרין י"ז ע"א, וצירוזין י"ג ע"ב שידע לטהר את הרן מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, ונחום סם נ"ב המקומות ד"ה שידע. (כט) מן דוד ראה שהוא חייב כלית, דרש לעולם, עולם המות, מלשון כי הולך אדם אל בית עולמו (קהלת י"ב ה') וכן יורדי נור אל עם עולם (יחזקאל כ"ו כ'). (ל) יוצאין למלחמה ונופלים, נסנה צירושלמי (פיאה פ"א סוף ה"א), א"ר אצל נר כהנא, דורו של דוד כולן נדיקים היו, וע"י שהיה להן דלטורין, היו יוצאין למלחמה והיו נופלים, ועיין נפיה מראה סם סימן י"ט. (לא) דלטורין, מוצא נערך ערך דלטר נסס פסיקתא דפרה. ופי Delator נלשון רומי, רכיל. Delatura רכילות. ומזה התחיל אומר דלטורין על צוראו (צ"ר פ"ט). (לב) זה אבנר ועמשא, לזה המחמר כיון רש"י נחמור ז' ע"א. אשכבה לוחמים כ"י, מוצא נערך ערך לשון א' נסס הפסיקתא ואף ערש המחמר הזה חינו ענין לשם, הציאו כולו על סם סופו, למה נקרא לשון שלישי, ומ"ט סם ונפסיקא דפרה נ"ל ונפסיקתא, או ונפסיקא דפרה. (לד) נבי אדם שניהם ער קעילה צידו, חסר נמדרש נמ"ר פ"ט, אצל יסו צירושלמי פאה סם, ונתחומא, ויר פכ"י. ונמדרש ש"ט נחמור ז', וד"ר פ"ה. (לה) אמר דוד וכי מה שכנינה עושה בארץ, וכי מהשכינה כ"י, נכ"י אקספארד, וצירושלמי סם, ונמדרש ש"ט נחמור ז', אמר דוד לפני הקב"ה רנון העולמים מה שכנינת לירד נררן סלק שכנינת מניניהון, ה"ד רומה על השמים וגו', ועיין נמדרש נמ"ר פ' שופטים. (לו) אצל דודו של אחאב, נסס ג"כ צירושלמי סם. (לז) שהיו המים קשה להביא להם, צירושלמי ונמדרש וי"ך

לב

פרשת פרח

מכריו בדר הכרמל ואומר, אני נותרתי נביא לה' לבד (שם שם כ"ב) וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא:

(לח) אמר ר' שמואל בר נחמן, אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין (לט) הגרנות, אמר להם מפני שאני (מ) פרצתי נדרו של עולם, ומפני אתה הולך ולשוך (מא) שורת, אמר להם היא נרמה לי. (מב) ומפני מה כל בהמה וחיה נושבת ואינה טמיה, ואת נושך וממיה, אמר להם אם ישוך הנחש בלא לחש (קהלת י' י"א) אפשר דאנא עביר כלום דלא (מג) [מתאמר לי] מן עליותא. ומפני מה אתה נושך באבר אתר, וכל האיברים (מד) מרנישין אמר להם ולי אתם אומרים, אמרו לבעל הלשון, שהוא כאן (מה) והורג ברומי.

(מו) ולמה נקרא שמו של לשון הרע שלישי, לפי שהוא הורג שלשה, האומר, והמקבלו, ומי שנאמר עליו, (מז) ובימי שאול נהרגו ארבעה, רואג שאמרו, שאול שקבלו, ואחיסמך שנאמר עליו, ואבגר בן נר, ולמה נהרג אבגר, ריב"ל

הערות ותקונים.

וי"ד ונמ"ד המסכתא קשה להציג לו. והטעם כי צימי אחאז נעצרו הגשמים ויבשו הנהרות. (לח) ארש"ל, כ"ה צ"ח אקספארד, וצ"ר, ונמ"ר, ונתחומא שם, חזל צירושלמי פאה ס. גשם המתאר הזה צסוף, אחר המתאר ולמה נקרא לשון שלישי. והוא נכון מאד, כי צירושלמי שם מונח הרבה מתארים צענין לשון הרע, ולחמ מהס הוא המתאר מרש"ל, יען שסיים ולי אתם זואלים אמרו לבעל הלשון, שהוא אומר כאן והורג צרומי ונפסיקתא לפנינו הוצאו המתארים מענין לשון הרע צדרך חגג, יען שמכר צמתא שלפניו דילשורין שהיו צימי דוד. (לט) צין הגרנות, צ"ל הגדרות, כמו שהיו צ"ח אקספארד, וצירושלמי, וצ"ר, צמ"ר, ונתחומא שם. (ס) פרצתי גדרו של עולם, פי שהניח מות לעולם. וצ"ר הוסף, חני רש"י הנחם כפן גדרו של עולם תחלה, לפיכך נעשה ספקלטיור לכל פורני גדרות. (מא) שמת, פי עגרי החונה. (מב) ומפני מה כל צהמה וחיה נושכת וחיה ממיתה, כ"ה צנתחומא ונמ"ר, חזל צירושלמי פאה שם, וצמדש וצ"ר, ריש אמור, מה המיה לך שח נושך, אריה טורף ואוכל, זאב טורף ואוכל, חת מה המיה יש לך, ע"כ. ועיין ערכין ט"ו ע"כ לע"ל מתקנות כל הקיות וכו'. (מג) מתאמר לי, כן הוספתי. פי החסור רחא לעין כל, ונאמר לנכון צמקומות חיל, ופי שאינו עשה דצר צלתי חס ינו עלי מלמעלה מן השמים, וצירושלמי שם הגירס' חילולא חיתאמר לי מן שמיא, נחת, לא הוינא נחית. (מד) מרגשים. צ"ר שם ואירסך מהלך צכל האיברים. (מה) והורג צרומי, כ"ה צ"ח אקספארד, ונתחומא, ונמ"ר שם, חזל צ"ר ריש אמור, הגי' ולי אתם אומרים חין יתרון לבעל הלשון (קהלת י' י"א) דיתבי צרומי וקטיל צסורי, צסורי וקטיל צרומי. ור"ל דדרש סיפא דקרא. וצירושלמי פיהה שם הנוסחא אמר להן ולי אתם זואלין, אמרו לבעל הלשון שהוא אומר כאן, והורג צרומי, אומר צרומי, והורג צסורי. (מו) ולמה נקרא, גשם צירושלמי פיהה שם, וצמדש תהלים מזמור י"ג צפ' יכרת ה' כל שפתי חלקות, ארש"י למה נקרא לשון הרע תלתיא, שהוא הורג שלשה, האומר, והמקבלו, והאומר עליו ע"כ, והשם הזה לשון תלתיא ללשון הרע, שגור צפי התרגומים, כמו צמכוכה צ"ע (צדאשית מ"ט כ"ג ויקרא י"ט ט"ז) וכן מלשני צסתר רעהו, דמשחתי לישן תלתיא על חצריה, וכן חיש לשון, תרגם נצר דמשחתי לשון תלתיא, ודומיהס. ולזה המתאר מהירושלמי והפסיקתא, כמו ח"ל צערכין (ט"ו צ) במערבא אמרי לשון תלתיא קטיל תלתיא, הורג למספרו, ולמקבלו, ולאומר. ופירש"י לישנא תלתיא זה לשון הרכיל, שהיא שלשית צן חס להצירו לנלות לי סוד. ונתוס' שם כתבו ח"ל ואני מנאחתי כתוב לישנא תלתיא שהקפיה הקצ"ה אתה של עגס ולחת של צר והוא שלישי צמכוכה ע"כ, חזל לפי מה שראתי חין צורך לפירושים חלו, כי טעם קריאת השם הזה מפורש צנרו צירושלמי ונפסיקתא וצמדש'ים שרשמתי למה נקרא לשון הרע תלתיא וכו', וכנר התעורר ע"ז הרצ צעל יפה מראה, צירושלמי שם סיוען צ'. (מז) ובימי שאול, צ"ר שם פי אמור, נוסף לפני זה, עונדא הוה וכו', עד ולאשכח לישנא [תלתיא] קטיל תלתיא, ולא מנאח ההוספה הזאת, צירושלמי פיהה, ונתחומא חקת, וצמדש צמ"ר, גם לא צמדש ש"ט מזמור י"ג. ריב"ל

פרשת פרה

ריב"ל, ורשב"ל, ורבנן, (מת) ריב"ל אמר, על שהקדים שמו לשמו של דוד, שנ' וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ (ש"ב ג' י"ב), (מט) כתב מן אבנר לדוד, ורשב"ל אמר, ע"י שעשה דמן של נערים שחוק, שנאמר יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו, (שם ב' י"ד) ורבנן אמרו, ע"י (ג) שלא התתין לשאול להתפיים מדוד. (נא) שנאמר ואבי ראה גם ראה את כנף וגו' (ש"א כ"ד י"ב), א"ל אבנר (גב) מה אתה בעי למלגלגל עם דין (גג) בסירה הוערה, כיון דאתי לגבי מעגל א"ל דוד הלא תענה אבנר. בכנף אמרת בסירה הוערה, תנית וצפתת בסירה

הערות ותקונים.

(מת) ריב"ל אמר, כ"ה צכ"י אקספארד, ונתחומא, ומדרש צמ"ר פ"ט, וסוף פכ"ג, אכל צו"ר פי אמור, וצירושלמי פ"ה סג, ונסוטה פ"א ה"ח, ומוסך מחומר ריב"ל לריש לקיש, ומאמר ר"ל לריב"ל, וצערוך סוף ערך תחת, מוצא המחמר הזה צמס פסיקתא דפרה. (מט) כתב מן אבנר לדוד, דרש מלת תחתיו, שגם דוד היה כתוב תחת שם אבנר, ולזה המחמר כוון רש"י (ש"ב ג' י"ב) ד"ל תחתיו שמו הזכיר תחלה בצאנרת ואח"כ הזכיר שם דוד, ולכן נעגש. כתב מנחם אבנר שר צבא ישראל לדוד מלך ישראל שלום ע"כ, וכן מוצא בשרד"ק סג. (ג) שלח המחתי, כ"ה צכ"י אקספארד, וכן מוצא צערוך ערך גלגל ה'. צמס הפסיקתא, ונתחומא ע"י שהמתין, צ"ל שלח המחתי, וצמדרש צמ"ר ריש חקת. הנוצע מהנתחומא, הני' נכונה שלח המחתי, וצירושלמי פ"ה וסוטה סג, וצמדרש צמ"ר סוף מסעי על שלח הניח לשאול להתפיים מן דוד, והיא הני' האמיתית וצילקוט שמואל רמז קל"ג ג"ס התחומא, מפני שלח הניח לשאול להתפיים לדוד. (נא) שנאמר ואני ראה וגו', עיין מדרש ש"ט זמזור ז' צ"פ ה' אלהים אם עשית זאת. (גב) מה את צעי למלגלג עם דין, צכ"י אקספארד, וצו"ר, וצירושלמי סוטה פ"א ה"ח, מה את צעי מן גלגוי דדין, והרז צעל פני משה דחוק סג צפי', וכתב מה אתה רוצה ומצדדך שמלגלג עלינו ומתפאר צעמו עכ"ל, נראה שהיתה לפניו הני' גלגלוי, ורש"י צערוך ערך גלגל ה', הציא צמס ו"ר אמור ופסיקתא דפרה, מה את צעי מן גלגלוי דדין פי' צינית, עכ"ל. תראה מזה שהיתה לפניו הניסוחא צפסיקתא דצמ"ר וצו"ר גלגלוי, וכן הוא כן צירושלמי פ"ה סג, מה את צעי מן גולגלוי דדין, והיא מלשון המשנה חוק משל גלגלוי (עדוית פי"ג מ"ד) ופי' הרע"צ אבנר, וע"ש צפי' הרצ"ד, וכן משפחות של ספרים וגלגלוי (נגעים פי"א מ"א) ופי' הרמזים והרע"צ, אבנר, אשר יתגור צו האדם, והר"ש סג פי' נלגלו קטן מוצר אז מפשחים ע"כ, ונתחומא חוקת סג וצמדרש צמ"ר פ"ט, הנוסחא וזה את צעי מן גלימה, אכל צילקוט שמואל רמז קל"ג, הציא צמס התחומא מן גולגלוי, מזה תראה שהמדפיסים עשו עם המלה כרצונם, והוציאו הוי"ו והצינו תחתיה מלת גלימה, ורש"י ציפה מראה צפ"ה סג סימן כ', שכתב ה"ל צילקוט מן גולגלוי דדין, ואות אמת. הגיה לגלגלוי דדין. ולפי' פי' מה אתה חושב לדבורו של זה, וקורא הדבור דרך צווי לגלגל מעטין ולגלגלוי עלי אהבה, ולדידי גרסינן שפיר מן גלגלוי דדין, ופי' מה אתה חושב להתפארותו של זה, שמתפאר שהיה יכול להרגו והוא מלשון גלגל לאמך, עכ"ל. וכן מנח"י צמס הימערך להרז ר' מנחם די לונאנו צערך גלגל, ה"ל, הערוך פי' צינית ואני אמור כי צמ"ר אמור רצה וצירושלמי דסוטה הני' היא גלגלוי, והוא מעטין זיל גלגל לאמך שפירושו השתבח, אף כאן כך אמר אבנר לשאול מה אתה רוצה ומאמין צמה שדוד מתהלל ומשתבח בצקר, אף הדבר כן אלא הכפך צמירים נאחזה ונקרעה, עכ"ל. מה שנסה את כמו לחוק גירסת גלגלוי שפי' השתבח, דחוק מאל. (גג) צמירה הוערה, כ"ה צירושלמי פ"ה וסוטה, וצמ"ר חקת, וצכ"י אקספארד, אכל צו"ר אמור, ונתחומא חוקת, וצו"ר זמזור ג"ס וצילקוט שמואל רמז קל"ג, צמירה הוערה, חנית וצפתת צמירה הועדה, שני"ס צדל"ת והוא הכוון כי לשון העברה והסרה מתורגמים ארומית עדה (עיין מתורגמן שרש עדה ה') והמלה הזאת שבה גם צכתי קודם לא עדה עליו שאל (אויז כ"ה ח'), וצמדרש ש"ט זמזור ז', צמירה צקוים עברת וכרת, אף ספק צידי כי מלת צקוים" היא פי' אחד המעתיקים, על מלת צמירות. ועיין צמסדרין (מ"ט ע"א) מאי צור צמירה, א"ר אבא צר כהנא צור וצמירה גרמו לו לאבנר שיהרג, ע"ש צפירש"י וצערוך ערך צר ו' הציא דצמ"ר צירושלמי, צמ"ר

בסירה העירו. (גד) וי"א ע"י שהיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיתה. (נה) ר' חנין בר פוי, פתר קרא בפרשת פרה, שיש בה (נו) משבעה שבעה, שבע פרות, שבעה שריפות, שבעה הזאות, שבעה כבוסין, שבעה טמאים, שבעה

הערות ותקונים.

צנני לשון וניתר צנור. ח"ל מפורש בתלמוד ירושלמי, צפאה פ"א, ונסוטה פ"א, שרצה שאל להשיג את דוד מפני שאמר הנה צעת שלקה הנפחת והחנית היה יכול להרגני, וכיון שלא הרגני זדיק הוא, ואין לרדפו, אמר לו אצנר לא כי, אלא הנפחת והחנית הנערים הלכו להציא מים מן הצנור ושכחוהו שם, ומצאם דוד ולקחם מן הצנור, אמר לו הנפחת והחנית כבר נשארו צנור, כנף מעילי מה תאמר נו, ח"ל כנף מעילך צסירה הועדת, כלומר נסכך צנוקים ונתחך ומצאו דוד ולקחו משם, וכיון שלא הניח אצנר להתפיים לדוד נענש עליהם, חה צנור ומירה גרמו לו לאצנר שהרג עכ"ל. ונמהרש"א צדושי אגדות סנהדרין ס' ד"ה מתי צנור הסירה השיג על רש"י והציא ראייה מרד"ק, ולא ראה את דברי הערוך ע"ש. (גד) וי"א ע"י שהיה, צמדרש צמ"ר סוף מסעי, והיה ספק צידו ז"ל ויש אומרים על שהיה ספק צידו. כמו שהוא לנכון צפייט ודעת היא מפורש צננלי סנהדרין כ"ע"א, ח"ר יהודה חמר רב, מפני מה נענש אצנר מפני שהיה לו למחות צשאל ולא מיתה, פירש"ל למחות צשאלו צהרינת נוב עיר הכהנים, והמהרש"א צדושי אגדות ד"ה שחי הקשה על רש"י דאמרו ס"פ נגמר הדין [סנהדרין מט"ע"א] צנור ומירה גרמו לו לאצנר שהרג, ולפי פירושו אחי"א הך דרשא דהתם דלא כמאן מהני חמוראי דהכא, וע"כ נראה לפרש דהיינו הך דהכא, דקאמר דלא מיתה היינו מוצור ומסירה שהיה לו למחות צשאל ולומר לו כמה זדיק הוא שלא הרגך ולא מיתה, כפירש"י ס' וק"ל. עכ"ל, ונמה"כ נעלמו מנתי דברי הירושלמי והתנחומא ומדרש צמ"ר פ' חוקת, וסוף מסעי, שדיעות חלוקות הן, זה אומר כן, חה אומר כן. (גה) ר' חנין בר פוי פתר קרא, ר"ל מזוקק צנעתים. וצילקוט ריש חוקת צסם הפסיקתא והציא פה מפורש המקרא הזה כסף צרוף צעליל לארץ מזוקק צנעתים, ח' חנין בר פפי [צ"ל פוי] פתר קרא. וכו', וצילקוט תהלים רמז תרל"ח. ר' שמעון בר פוי, צ"ל ר' חנין, והמאמר הזה נצטט צתנחומא, וצמדרש צמ"ר פ"ט. ולזה המאמר כיון הפייטין לפ' פרה, פיוט אצולת אומן, זר צנעתים מזוקקה, וצפסיקתא רצתי (פ"יד סימן ו') כסף צרוף מזוקק צנעתים מהו כסף צרוף כ"ו. מזוקק צנעתים מהו מזוקק צנעתים, ח"ר יוחנן בן פוי [צ"ל ר' חנין בן פוי] שהתורה מדרשת ארצנים ותשע פנים, ואף הפרשה הזאת מזוקק צנעתים יש בה מיטע טהרות. כיצד אלא יש בה שבע פרות, ושבע הזיות, והמפרש דפוס צרעסליא הציא ס' פ"י המאמר הזה צסם הרב הגאון הגדול צרבינו אליהו מווילנא ז"ל, ולאשר יקרו עלי דבריו מאלה, הכני להעתיקם הנה, ח"ל: כל מעשה הפרה הם ז' ז', ז' כהנים, ז' הזאות ז' טומאות, ז' טהרות ז' צנעים, ז' פרות, ז' שריפות, ז' כהנים, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, ולקח אלעזר הכהן, ולקח הכהן, וטמא הכהן, וכנס צנדיו הכהן הרי חמשה ונשה ואהרן ג"כ שני כהנים כמו שכתוב ונשה ואהרן צכסניו: ז' הזאות והזה מדימה שבע פעמים, ז' טומאות, כל הזא אל האהל וכל אשר צזהל וכל כלי פתוח, צחלל חרב, או צמת, או צנצם ארס, או צקצב; וכן ז' טהרות וזהל ועל כל האהל ועל כל הכלים, ועל הנפשות, ועל הנוגע צעם, או צחלל, או צמת, או צקצב, הרי ז'; ז' צנעים וכנס צנדיו הכהן קאי על ג"פ הכהן שכתוב למעלה, ונתתם אל אלעזר הכהן, ולקח אלעזר הכהן ולקח הכהן עץ ארז, הרי ג' צנעים, והשורף אותה יכנס צנדיו, ומזה מי נדה יכנס צנדיו: ז' פרות כמ"ש ח"ל (פרה פ"ע מ"ה) ורומים כל הז' צכסוק, פרה אדומה, ושורף הפרה, אל תוך שריפת הפרה, את אשר הפרה, וכנס האוסף את הפרה, חטאת הוא, ולקחו לטמא מעפר שריפת הטמאת: ז' שריפות את עורה ואת צצרה ואת דמה, על פרשה ישרוק, עץ ארז וחזבו ושי תולעת הרי ז' פעמים ז' עכ"ל הזהב. (גז) משצעה שצעה, הכוונה שכל עיני הפרה שצעה הם, וכל אחד הוא צנעתים, כמבואר צבערה שלפני זאת, ולמאמר הזה כוון הרוקח סימן רמ"א אף אם לא קרא הפסיקתא צסם. ועפ"י הפסיקתא יסד הקליר, צפיוט אמרה סנונה לפ' פרה, דרושה צזוקק שצעה משצעה הזיות, טצילות, וכנסים שצעה, ופרות, וכהנים, טהורים, וטמאים, שצעה. ע"כ וכן תראה צצחר פ' אחר

שבעה מהורים, שבעה כהנים, (גז) ואם יאמר לך אדם חסרים הן, אמר לו אף משה ואהרן בכלל, שנאמר וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חקת התורה: (במדבר י"ט א' ב').

(גח) רבי יצחק פתח, את כל זה נסיתי בחכמה (קבלת ז' כ"ג) ויתן אליהם חכמה לשלמה וגו' כחול אשר על שפת הים, ר' לוי, ורבנן, רבנן אמרי, מלמד שניתן לו חכמה כנגד כל (גט) ישראל, (ס) [ור' לוי אמר] מה החול גדר לים, כך היתה חכמתו גדר של שלמה, מחלא אמר (סא) דעת קנית מאי חסרת, דעת חסרת מאי קנית, עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו (משלי כ"ה כ"ח) כעיר פרוצה שאין בה חומה, כן איש אשר אין מעצור לרוחו. ותרב חכמת שלמה מחכמת בני קדם (מ"א ה' י') מה היתה חכמתן של בני קדם, שהיו (סב) יודעים במול, וערומים במייר, ארשב"ג, בשלשה דברים אני

הערות ותקונים.

אחרי (דף ע"ו ע"ג) צענעה שבע פרות ז' טריפות ז' הזאות, ז' כנוסים, ז' טמאים, ז' מהורים, ז' כהנים, ומשה ואהרן נחשבתם דהא כתיב וידבר ה' אל משה ואל אהרן וגו' ע"כ דצרי, הדומים לדברי הפסיקתא. וכן צהר, חקת, נחומר דבר אל ציי, דהאי פרה היא צענע, ז' כנוסים וכו'. (גז) ולא יאמר לך אדם חסרים הן, כצ"ל הי' הנוסחא חסר אחד מהם והוא נטעות, וכאשר תקנתי כ"ה לנכון נתחומא ונמיר פ"ט, וצילקוט חקת, וצ"ל אקספארד והכוונה אם יקשה לך הלא אצל הכהנים נמצא רק חמשה, התצנעה על זה, שמשה ואהרן ג"כ בכלל, כמו שהנחתי למעלה הערה כ"ה צ"ס הגלון מהר"א מוולנא. ובהערה נ"ו צ"ס האור. (גח) ר' יצחק פתח. כ"ה צ"ל אקספארד, ונמירש נמי"א חקת, ונקבלת רבה פ' כל זה נסיתי, וצילקוט מלכים רמז קע"ז צ"ס הפסיקתא. והתחומא, אולם נתחומא צענעו נוספו דברים מן הפסיקתא רבתי פ"ד סימן ז', נשנו לשון קנת. (גט) כל ישראל, ונמירש ס' נתחומא נוסף שנמשלו לחול שנאמר (הושע ז' ז') והיה מספר בני ישראל כחול הים, ונתחומא ס' יש הוספה כיצד החכמים וכו', והוספה הזאת היא נפסיקתא רבתי, כאשר הערותי בהערה שלפני זאת למאחרת מאד לכן לא הוצא נמירש חקת הנעתק מהתחומא. (ס) ור' לוי אמר, כ"ל כאשר הוא לנכון צ"ל אקספארד, ונמירש קה"ר, ונמירש ס'. ונתחומא הלשון משנה קנת עפ"י הפסיקתא רבתי. (סא) דעת קנית, כ"ה גם צ"ל אקספארד, אצל צ"ל המוקמות שרשתי לעיל. בהערה ל"ח, נאמר להיפך דעת חסרת מה קנית, דעת קנית מה חסרת, ונמירש ס' נאמר צנוה צענעם אדם יש לו זהו וכסף אצנים טובות ומרגליות וכל כלי חמדה שנשלים, וטוב ודעת אין בו, מה קנייה יש לו, מתלא אמר דעה קנית מה חסרת דעה חסרת מה קנית. ולמאמר הפסיקתא כוונתו תז"ל נגדריס דף מ"א ע"א במערבא אמרי וכו' ע"ש. (סב) יודעים נחול וערומים צטייר. מונח צרש"י שני פעמים האחד במלכים (א' ה' י') מחכמת וגו' מה היא חכמת בני קדם, יודעים נחולות, וערומים צטייר, כדאיחא נפסיקתא דפרה אדומה, וכל הפרשה הזאת נדרשת ס' לפי תשמעה עכ"ל, ושנית נדה"ז (ט' ד') חסם היה צטייר כך כתיב נפסיקתא, טייר הוא לשון ערבי, ונמירש כ' עוף השמים יולד את הקול זה עורב ותכמת טוילרי עכ"ל, וגם הרד"ק במלכים ס' פי' כן, צטייר נלשון העופות וכן עברי' יקרא עוף ח"ל טייר, וכן בני מנרים היו יודעים שחמשה שנה היו נקראים התרטומים עכ"ל. והנה המאמר הזה ישנו נתחומא חקת ונמירש נמיר פ"ט הנעתק מהתחומא, אך מלת במול חסרה ס'. ומונח לנכון נמירש ש"ט מזמור ז', ונמירש קה"ר פ' כל זה נסיתי. הנוסחא שהיו יודעין נחול והקומיין בעופות, ונקליין צטייר, וכליותי יענוני כי מלות, וקומיין בעופות, הוספה חינוכית הן. לפרש המלות ונקליין צטייר, ונלספו אל תוכו נטעות, וצילקוט מלכים רמז קע"ז נרשס על צטייר, פ"י חכמת אסטרולוגי", והפ"י הזה משנה הוא, כי אין כן הוראת מלת צטייר, ודברי הערוך מטעו לפרש כן, כי ז"ל הערוך ערך צטייר נפסיקתא דפרה מה היתה חכמתן של בני קדם שהיו יודעין נחול וערומים צטייר, מחי צטייר אסטרולוגין, ונמירש ו"ר [פ"ל"ג] כי עוף השמים יולד את הקול אר"א זה העורב נחכמת [כ"ל ותכמת] טיירין פי' נלשון ערבי קורין לעוף טייר עכ"ל. ומלת מחי צטייר אסטרולוגין" שהמה הוספה נערוך מאיזה מועיק יאל להמכרש הטעות

אני משבח את בני מזרח, אינם נושקין בפה, אלא ביד, (סג) ואין נושכין בפת, אלא חותכין בסכין, ואין יועצים אלא במקום רחוק, שנאמר וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה (בראשית ל"א ד').

ומכל חכמת מצרים, (מ"א שם) מה היתה חכמתן של מצרים, אלא את מוצא, בשעה שביקש שלמה לבנות בית המקדש (סד) [שלח אצל פרעה נכה, א"ל שלח לי אומני שבכרן שאני מבקש לבנות בית המקדש], מה עשה המלך, כנס כל * (סד) איצטרולגין [צ"ל איצטרולגין] שלו ואמר להם צפו וראו בני אדם שעתידין למות בזה השנה, (סה) ואשלחם אצלו, כיון שבאו אצל שלמה, צפה ברוח הקודש, שהם עתידים למות באותה שנה, נתן להם תבריכין ושלחן, ושלח לו כתב, ואמר לא היה לך תבריכין לקבור את מתיך, הרי לך הם ותבריכיהם, לכך נאמר ומכל חכמת מצרים.

(סו) וירחכם מכל האדם (מ"א ה ט"ו) זה אדם הראשון, ומה היתה חכמתו, את מוצא בשעה שביקש הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת, ואמר להם, נעשה אדם בצלמנו (בראשית א' כ"ו) אמרו לפניו, מה אנוש כי תזכרנו וגו' ותהלים ח' ה') אמר להם אדם זה שאני רוצה לבראות בעולמי, תהא חכמתו מרובה משלכם, מה עשה, כנס כל ברמה חיה ועוף והעבירן לפניו, אמר להם מה שמותם של אלו, ולא היו יודעין, כיון שברא אדם הראשון, כינס כל ברמה חיה ועוף, והעבירן לפניו, אמר ליה מה שמותם של אלו, אמר ליה נאה לקרותו שור, ולזה נאה לקרותו סוס, ולזה גמל, ולזה נשר, ולזה ארי, וכן כלם

הערות ותקונים.

הטעות לפרש כן אולם אלו ראה את סיוס הערך הזה שפי" טייר הוא עף צערני נפקחו עיניו לדעת, כי הוראה אחרת למלת צטייר ויותר נכון לתקן צערך מאי צנוול אצטרולגו, כי כן הוראות גם אצטרולגו חנה נכבדים וצנוולות. ונפסיקתא רבתי (פ"ד סיון ט') מהו חכמה בני קדם אלא שכל בני קדם נקראים צנוול וחכמים צנוול דיעה צאיסטרולגא. [צ"ל צאיסטרולגא]. צלי ספק היה כתוב פה. צטיירי אך לח"כ שכל חנה מעתיק את ידיו בטעות (עפ"י הערך כמו שהערותי) לכתוב צאיסטרולגא תחתיו, ורצינו צחי"פ חוקת הניא המאמר הזה צמס התחומא שידעיס צנוולות וערומיס צחכמת הטויר אך מה שהוסף גם צממע הוא עף שדרשו עליו כי עף השמים וגו' איננו מהתחומא כי אם מו"ר פליץ, ועיין מה שדער הימ"ל בהערה לערך טייר. (סג) ואין נושכין בפת, אלא חותכין בסכין. כ"ה גם צמדש קהלת, אצל צכ"י אקספארד, ואין נושכין צפה אלא צסכין, וצתחומא נאמר, וכצחומא צצר אין חותכין על גב היל אלא צסכין ולא ציר. וצמדש צמר הצעתק מהתחומא, נאמר, גב' דברים וכו' יצא, צמלת וכו', ידי חונתו צכל המאמר וצילקוט מלכים רמז קע"ז, ואין חותכין צצר אלא צסכין. וצמדש צרכות (ח' ע"ב) אימא כך, תניא אר"ע צצלס דברים אהבז איי את המדיים, כצחומא את הצצר אין חותכין אלא ע"צ השלחן, כצושקין אין נושקין אלא על גב היד, וכצויעין אין יועצין אלא צצדה א"ר אדא צר הצצה מאי קרא וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה הצדה אל צצמו ע"כ. (סד) שלח אצל פרעה, הוספתי צפניס והמעתיק השמיט מן צית המקדש ראשון עד צית המקדש שני. וצאמר לצכין צכ"י אקספארד, וצמדש קה"ר, וצתחומא, וצמדש צמר, וצלקוט מלכים. סס. * (סד) איצטרולגין חקתי שני"ל איצטרולגין. וידוע ἀστρολόγος (אצטרולגין). (סה) ואשלחם אצלו, צתחומא הוסף כדי שאצו עליו צתרעומות וצאמר לו חן לי דמייס מהצומניס שהרגת, חה לקח אחד מהמעתיקים מפיסיקתא רבתי פ"ד סיון ט', וריאה לדברי מרצינו צחי"פ חקת שהצו המאמר. התחומא וההוספות אינס צקרצו. (סו) ויחכם מכל האדם מוצא צתחומא חוקת סס, וצמדש צמר' הולך אחריו, וצרצינו צחי"פ חקת צמס התחומא וצקהלת רנה, וצילקוט מלכים רמז קע"ח צמס הפסיקתא. גם צמדש צר פי"ז, אך צצ"ר גם חסרה ההתחלה הצאת וראשית המאמר הוא, את מוצא צצעה וכו'. וצתה ידידי הקורא, דע לך כי מעתיק הפסיקתא רבתי, העתיק מן המאמר הזה עד סוף הפסקא, כצתנה וכלשונה צלי כל שנוי, כי כאשר הערתי צצנו, היה חסר לפני צכ"י של הפסיקתא רבתי מכלן וכל הפרשיות האחרות פסקא הצודש, את קרבני

כלם, וה'ד' (פו) ויקרא אדם שמות לכל בהמה וגו'. (בראשית ב' כ') א"ל ואתה מה שמך, א"ל אדם, א"ל ולמה, א"ל לפי שנבראתי מן הארמה א"ל הקב"ה אני מה שמי, א"ל אדני, לפי שאחה ארון על בריוחד, דא"ר אחא, (סח) אני ה' הוא שמי (ישעי' מ"ב ח') הוא שמי שקרא לי אדם הראשון, הוא שמי (ספ) שהתניתי ביני, רבין אומות העולם.

(ע) [מאירחן האזרחי (מ"א שם)] איתן זה אברהם, דכתיב משכיל לאיתן האזרחי, (תהלים פ"ט א') (עא) הימן, (מ"א שם) זה משה, דכתיב בכל ביתי נאמן הוא, (במדבר י"ב ו') ככלל, (מ"א שם) זה יוסף, דכתיב ויכלכל יוסף, (בראשית מ"ז י"ב) (עב) אמרו המצרים לפרעה, העבד הזה בלום הוא הגון למלוך עלינו, מה עשו נמלו שבועים (עג) פתקין. (עד) וכתבו עליהם שבועים לשון, והיה משליכין לפניו, וקרא כל אחד ואחד בלשונו, ולא עוד אלא שהיה מדבר בלשון הקודש, שלא היו הם יכולים לשמוע אותו. הה"ד (עה) עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע (תהלים פ"א ו') : (עו) ודרדע (מ"א שם) זה דור המדבר, ולמה קורא אותם-דרדע, דור שהיו כולם בלאים דעת, בני מחול (מ"א שם) אלו ישראל, שמחל להם הקב"ה על עון העגל.

וידבר שלשת אלפים משל (מ"א ה' י"ב), א"ר שמואל בר נחמני, חזוניו על כל המקרא, ולא מצאנו שנתנבא שלמה אלא קרוב (עז) לשמונה מאות פסוקים, ואת אמרת שלשת אלפים משל, אלא מלמד שכל פסוק ופסוק יש בו שנים

הערות ותקונים.

קרבני, ויהי נחמי הלילה, העומר, עד פסקא ויהי נשלת, לכן שלח ידו להפסיקתא כ"י דילן אשר לפנינו פה, והשלים נה את מחסורו, ונגלל זה חסר גם אגלו פסקא ויהי נשלת ורק ההתחלה גשורה. (פו) ויקרא אדם. רבנו נחמי אשר הביא כל המאמר הזה נשכח התחומא, כאשר הערותי למעלה, הוסיף נחמי לומר: והנה הם שמות מושכלות שהשכח נחמיה האוחזות לקרוא השמות כפי טעם הנריות וקלות ואכזריות וכו'. ע"ש. (סח) אני ה', עיין צפ"י רש"י בישעיה (מ"ב ח'). הוא שמי הוא מפורש בלשון אדנות. (ספ) שהתניתי בני לנזן אהיה, נקטי"ר ונכ"י אקספארד, ונפסיקתא דילן, פסקא ויהי נחמי הלילה, הוא שמי שהתניתי בני ונזן ענמי, הוא שמי שהתניתי בני לנזן בריות ונזן מלאכי השרת, וכן הוא בתחומא חקת, רק המלות ונזן מלאכי השרת חסר שם. (ע) מאיתן האזרחי, הוסיפתי וכנ"ל, ועל זה תסוב הדרגה איתן זה אברהם. ורש"י במ"א ה' י"א, מניח את הפסיקתא וז"ל, ומ"א נפסיקתא מכל האדם זה אדם הראשון, איתן האזרחי זה אברהם, הימן זה משה, כ"י עכ"ל, גם הר"ד"ק שם הביא המאמר הזה, ואמר ורבותינו ז"ל דרו, וכוונתו למאמר הפסיקתא. גם נד"ה (א' ז' ו') הביא רש"י את הדרגה הזה. וכתב ונפסיקתא דורש מכל אדם זה אדתי"ר כ"י. והדרג איתן זה אברהם נמנח גם בצנזלי ז"צ דף ט"ו ע"א, ע"ש. (עא) הימן כ"י, דכתיב נאמן הוא. ות"א מהימן הוא ונחמי הימן הוא. ועיין בגמרא ז"צ שם. (עב) אמרו המצרים, בגמרא סוטה (ל"ו ז') אריה בר אבא א"ר יוחנן נשעה שאמר פרעה ליוסף ובלעדך לא ירום איש את ידו וגוי אמרו אינענטי פריעה וכו'. ע"ש. (עג) פתקין, מלה מצייה הרבה בלשון חז"ל, והרואה מכתב קטן והיא היונית *παρατάξιον* והרומית *Pittacium*. עיין לעיל (פסקא ז' ה' ערה קל"ט) ומתחיל נעלם זה. (עד) וכתבו עליהם שבועים לשון, עיין בצנזלי סוטה ל"ו ע"ג. (עה) עדות ציהוסף וגוי אשמע הביא המ"כ נחמי"ר פי תוקת חז"ל ונתחומא מסיים זו שלפניך כ' זה מתחיל צפ"י ומסיים צפ"י לרמוח על שנעים לשון שלמדו בגמרא זו והמאמר הזה ליתא נתחומא רק מוצא בילקוט תהלים רמז תתל"ח נשם הילמדנו. (עו) ודרדע וכו', שהיו כולם מלאים דעת, דר"ש נותריקון דור דיעה. (עז) לשמונה מאות פסוקים, כ"ה נכ"י אקספארד, ונקה"ר, ונתחומא חקת ורבינו נחמי"ר פי חקת נשם התחומא. ונלקוט מלכים רמז קע"ג, ונפסיקתא רנתי (פ"ד סימן ט'), אצל נמדרש חזית סוף פסוק ראשון, ה"ר ארשצ"י חזרו על כל ספר משלי, ולא מצינו שכתוב זו אלא חשע מלות וחמשה עשר פסוקים. ע"כ, ונאמת מספר פסוקי ספר משלי כן הוא, כמו שרשמו צעלי המסורה בסוף

שנים ושלושה טעמים, כמד"א נום זהב וחלי כתם (משלי כ"ה י"ב) (עח) וירבנן אמרי שלשת אלפים משל על כל פסוק ופסוק, ואלף וחמשה טעמים על כל משל, (עט) ויהי שירו של שלמה אין כתיב כאן, אלא ויהי שירו (מ"א שם) שירו של משל ג' אלף.

(פ) וידבר על העצים וגו' (שם) וכי אפשר לו לאדם לדבר על העצים (פא) [מן הארו אשר בלבנן ועד האזוב אשר בקיר], אלא אמר שלמה (פב) מפני מה מצורע נמדר בנבוה שבנבוהים ובנמוך שבנמוכים, בעין ארו ושני תולעת ואזוב (ויקרא י"ד ד'). אלא ע"י שאדם מנביה עצמו כארו, הוא לוקה בצרעת, (פג) וכיון שהוא משפיל עצמו כאזוב, נתרפא ע"י אזוב.

וידבר על הבהמה ועל העוף, (מ"א ה' י"ג) וכי אפשר לו לאדם לדבר על הבהמה ועל העוף, אלא אמר שלמה (פר) מפני מה ברמה ניתרת בשני סימנין, ועוף בסימן אחד, על שהבהמה נבראת מן היבשה, (פה) והעוף מן המים ומן היבשה, שהרי כתוב אחד אומר, ויצר אלהים מן הארמה כל חית השדה וחת כל עוף השמים (בראשית ב' י"ט) וכתוב אחד אומר, ויאמר ה' אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ (שם א' כ'), בר קפרא אמר, מן (פו) רקק שבים נברא העוף, (פז) ר' אבין בש"ד שמואל קפוטקיא אמר, אעפ"כ רגלוהי דתרנגולא דמיין (פח) להתרפותא דיונה.

ועל הרמש (מ"א ה' י"ג) וכי אפשר לו לאדם לדבר על הרמש, אלא אמר שלמה מפני

הערות ותקונים.

הספר הסוף. (עח) ורנן אמרי, לזה המאמר כוון רש"י (מ"א ה' י"ג) ומדרג אגדה שהיה אומר בכל פסוק וכי. (עט) ויהי שירו של שלמה אין כתיב כאן, כ"ה גם נב"י אקספרד אולם נתחומא ונמדרש מדרש ריש חוקת הג' שיריו אין כתיב כאן אלא שירו, שירו של משל, ונילקוט מלכים רמז קע"ח, שירה אין כתיב כאן וכי, ז"ל שיריו, ונקט"ר פי' כל זה נסיתי, הסירים המלות "שיריו אין כתיב כאן אלא שירי" וכן נפסקתא רנתי ג' לתקן כן, ונמדרש חזית שם הנוסחא ויהי משלן אין כתיב כאן, אלא שירו חמשה אלף, שירו של משל. (פ) וידבר על העצים, מוצא נילקוט מנורע רמז תקל"ט ד"ה וען ארז, ונילקוט מלכים רמז קע"ח. (פא) מן הארז כו', כן הוספתי והוא סיפא דקרא. (פב) מפני מה מנורע כו', לזה המאמר כוון רש"י ורד"ק נמי"א שם. (פג) וכיון שהוא משפיל עצמו כאזוב כו', לזה כוון רש"י ויקרא י"ד ד'. (פד) מפני מה נבמה ניתרת כו' עיין חולין (כו"ז ע"ג) דרש עובר גלילה. (פה) והעוף מן המים ומן היבשה, נקט"ר שם נאמר ועוף מן המים והמלות "ומן היבשה שהרי כתיב כו" חסר שם. ונתחומא הג' עוף שנברא מן הרקק יותר צמיין אחד, כתוב אחד אומר מן היבשה וכתוב אחד אומר מן המים, וצ"ל ספק אין זה מלאך התחומא, אך תיקון סופרים מלאך המינים, עפ"י מאמר הג"ס חולין שם. עוף שנברא מן הרקק הכשירו צמיין אחד ונמדרש צמר"ס. כתוב אחד אומר מן היבשה, ט"ס הוא וצ"ל מן היבשה. (פו) רקק, פי' צוק ורפש (זומפק). (פז) ר' אבין בש"ד שמואל קפוטקיא, שם א"ר שמואל קפוטקיא מדע שהרי עיפות ג' להם קקקת צרגליהם כדגים ע"ג צתום ד"ה מדע ונתחומא חקת, נטעות ור' אבין צס"ר ר' יוסי הגלילי, ונמדרש חקת ר' אבין צס"ר שמואל. (פח) להתרפותא דיונה, ז"ל דנוחא. ונב"י אקספרד לתספיתא דנוחא, ורש"י שם צין חלוי ענוה (לתרפיתא דנוחא). ונמדרש קהלת רבה צ"י כל זה נסיתי, ונמדרש צמר"ד חקת, ונילקוט מלכים רמז קע"ח, ראיתי הנוסחא לתספיתא דנוחא, ונתחומא חקת לפרופיה דנוחא, ונפסקתא רנתי פי"ד, לתרפיתא דנוחא, מפני וקקקת (ויקרא י"א ט' ו"ג) תרגם יצ"ע צינן ומרספיתין, ונערוך ערך פלמא הניזו ח"ל צפסקא דפרה רגליה דתרנגולתא דמיין לכלתא דנוחא, ס"א להתרפותא, דנוחא, פי' קקקת, ועל זה הוסף המוספי, פי' צל"י קקקת ע"כ, ראינו פה נוסחאות שונות, ולדעתנו הנוסחא הנכונה היא חספניתא וכן היראת שרש חספ צעברי, דק מוספס (שמות ט"ז י"ד) עיין אה"ש שרש חספ, ומזה צמרא (צתה קל"ד ריש ע"א). האי מלאך דנשי אפייה ולא גניב טוצא נקטוה ליה חספניתא פי' הערוך צערך חספ אי, כעין

מפני מה (פמ) שמונה שרצים שכתוב בתורה, (צ) הצדן והחובל בהם חייב, ושאר שרצים פטור, (צא) מפני שיש להם עורות
 (צב) [ועל הדגים] (מ"א שם), וכי אפשר לו לאדם לדבר על הדגים, אלא אמר שלמה, מפני מה בהמה חיה ועוף טעונים שחיטה (צג) ודגים אינם טעונים שחיטה. (צד) אורי רבי יעקב איש (צה) כפר גבורין בלוד, על הדגים שטעונים שחיטה, שמע ר' חגי שלח ואתייה, א"ל מנן הורית כן, א"ל מן הדין קרא ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף (בראשית א' כ'), מה העוף טעון שחיטה, אף דגים טעונים שחיטה, אמר להו, (צו) ארבעונים דילקי, א"ל בר נש דאמר מילי דאורייתא ילקה, א"ל לא הריית טב, א"ל ומה הן, א"ל מן הדין קרא. הצאן ובקר (צו) [ישחט להם; ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם] (במדרב"א א"ל כ"ב) א"ל (צח) הבוט חביטך, דהוא טבא בקילתא. אורי

הערות ותקונים.

כעין קרום הנזמה נעור הפנים ומתקלף. ועיין גרש"י סס. (פמ) שמונה שרצים כו', (שנת ק"ז ע"א נמשנה). (צ) הצדן והחובל, עיין נמשנה סס. (צא) מפני שיש להם עורות, מוסד על ח' שרצים, לפיכך החובל בהן חייב, עיין רש"י נמשנה סס, וזירושלמי שנת פי"ד ה"א. (צב) ועל הדגים, כן תקנתו כי חסר נכ"י. (צג) ודגים אינן טעונים שחיטה, נקט"ר צס ונפל אלף מהדין קרא הצאן ובקר ישטו ונדגים אינן כתיב אלף אסיפה, וכן ז"ל גם לפנינו נפסיקתא, ועיין חולין כ"ז ע"ג, דגים דלאו בני שחיטה נינהו מנלן, אינתימא משום דכתיב הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם נאסיפה בעלתא סני להו וכי. (צד) אורי, פי' הורה להלכה. (צה) כפר גבורין בלוד, נקט"ר צפ' כל זה נסיתי, ונמדרש צמ"ד חת, נאמר כפר נגוריא צנור, ונקט"ר צפ' ומונא חני, יעקב איש כפר נגוריא ונחנחומא חקת ונכ"י אקספארד יעקב איש כפר נגוריא צנור, ונפסיקתא רבתי צטעות נגורין (ונדפיס לנזו נזותן) וז"ל נגוריא, כמו הוא לכוכן נחמאר שאתרו. וצנ"ר ריש פי"ז, הורה יעקב איש כפר נגוריא צנור, וזירושלמי ימות פיו ה"ז וירושלמי קדושין פי"ג ה"י"ב, יעקב איש כפר נגוריא אזל לנור ומצין כל אלה, נוסחת נגוריא צנורין היא הכינה. כי כן גם הכפר הוא. כמ"ש הרב בעל תנארות הארץ (נד ק"ג ע"א) ח"ל נגוריא, מדרש קהלת צפ' ומונא חני. ירושלמי נרכות ריש פי"ט, אולי הוא כפר נגרת"י לדרוס קדש נפתלי צנרך ג' שעות לנפין עמוקא. צנרך געה אחת צנר וכעת הוא חרצן ושם קנר ר"י איש כפר נגוריא. ור"א היודעי עכ"ל, ונמנרל כתיבות דך סיה דרש ר' יהודה איש כפר נגוריא, והגיה הגאון הרי"צ ש"ל נגוריא כמו הוא צמניה י"ח ע"א. ויותר היה לו להגיה צמניה, שגם ז"ל נגוריא. (צו) ארבעונים דילקי, פי' הניחוחו להלקותו על אשר הורה שלא כדת. (צז) ישחט להם, הוספתי צפנים סיפא דקרא, כי כל הדרש הזה נוסד עליו, וצנ"ר סס, גם צכ"י אקספארד, סיים ישחט אינן ונדגים אינן נרכים שחיטה אלף אסיפתו היא המתרת אותן הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם, אסיפת דגים כשחיתת בקר ואלו עכ"ל וע"ג נמשנה. (צח) חטוט חביטך דהיא טבא בקילתא, ז"ל בקילתא, צב"ח והיא מלאן מקרא ומקלטו, והרב בעל פני משה, זירושלמי ימות פ"ג ה"ו, כתב הלכה מכוח ש"ך, שהוא טוב לקלוט, לפי שראוי הוא וזההיה מחר פעם אחרת ע"כ, וא"כ הוא דברי הנלקה לר' חני, וכן גם דעת היפה מראה שם, והמיי"צ צנ"ר פ"ז, אזל צנרוך מחרש שר' חני המלקה, אמר כן להלקה, כי ז"ל צנרך חטוט נפסיקתא דפרה ח"ל חטוט חביטך דהיא טבא בקילתא, פי' רויי והחננתך שיפה להלקותך צנציל פעם אחרת עכ"ל, וצנ"ר שם אחר המחמר חטוט חביטך, דהיא טבא בקילתא, נוסף "רוקף רוצה דהוא טבא צנציל" וכן היה כן לפני הרב בעל הערוך נמדרש צ"ר. כמ"ש צנרך רצף. צנ"ר פ"ז רצף רצף דהיא טבא צנציל, כלומר רצוע לך ושטף ענמך כארץ [ז"ל צנרך] עכ"ל, וגם ההוספה הזאת אשר איננה בכל המקומות האחרים שהצאתי, לעדה היא, כי פי' הערוך עיקר צנרין ר' חני הם להלקה, ומלת חטוט, עברית היא מלאן כי צמטה יתצט קצת (ישעיה

אורי רבי יעקב איש כפר (צט) נובריא בצור, על בנה (ק) של נכריות שהוא נמול בשבת, שמע ר' תני שלח ואתייה, א"ל סנן הורית כן, א"ל מן הבא דכתיב ויתילדו על משפחותם לביח אבותם (במדבר א' י"ח) (קא) ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר (בראשית י"ז י"ב) אמר להו ארבעוניה דילקי, א"ל בר נש דאמר מילי ראוריתא ילקה, א"ל לא הדית טב, א"ל ומה הן, א"ל רביע ואת שמע, א"ל אי אתיא בר עממיא ואמר בעינא למהוי יהוראי על מנת דמגזיריניה ביומא דשבתא או בצומא רבא דכפוריאי, מחללין עלוי את השבת, או לא, א"ל אין מחללין את השבת ויו"כ, אלא על בנה של ישראל בלבד, א"ל ומה הן, א"ל מהבא דכתיב ועתה נכרת ברית לאלוהינו להוציא כל נשים והגולד מהם בעצת ה' והחרדים במצות אלהינו (עזרא י' ג') א"ל ומן הקבלה את מלכני, א"ל כתיב וכתורה יעשה, (שם) א"ל ומאיו תורה, א"ל מן הרא (קב) דאמר ר' יוחנן, כתיב לא תחתן בהם (דברים ז' ג') ולמה, כי יסור את בנך מאחרי וגו' (שם שם ד') בנך (קג) הבא מישראלית, קרוי בנך, ואין בנך הבא מן הגויה קרוי בנך, (קד) אלא בנה, א"ל חבוט חביטך, דהוא טבא (קה) בקילתא, אמר שלמה על כל אלה עמרת, ופרשה פרה ארומה כיון שהייתי (קו) מגיע בה, הייתי חוקר בה, ואמרת אהכמה והיא (קז) רחוקה ממני, (קהל ז' כ"ג).

(קח) מי כהתכם ומי יודע פשר דבר (קהל ח' א') מי כהתכם, זה הקב"ה, שכתוב בו (קט) ה' בחכמה יסד ארץ, (משלי ג' י"ט) ומי יודע פשר דבר, (קי) שפירש את התורה למה: חכמת אדם תאיר פניו (קהל ח' א"ד יוחנן

הערות ותקונים.

כ"ח כ"ז) ושורה נפי מזלי, והכלי שמיים זו נקרא מתנוטא, וכמון נצנט (ישעיה ס) חרוט נמתנוטא. (צט) גזריא, עיין לעיל הערה נ"ה, ונכ"י אקספארד גם פה גזריא. (ק) של נכרית, כן הוא גירסא דלמי יצמות פ"ג ה"ו, וירושלמי קדוין פיג הי"ז, וכתב ס' הרב נעל פני משה. זן גויה שזולד מישראל. ע"כ, ונילקוט עזרא רמז אלף ס"ט, מונח המאמר הזה נצט הפסיקתא אל הפסוק ועתה נכרות גרית, יעקב איש כפר גזריא הורה גזר, ויותר לנוול צנה של נכרית, שכל עליה ישראל נצנת ונתחומא חוקת סס, הורה יעקב איש כפר גזריא גזר, על גר ישראל הנז על הנכרית, והולידה לו זן, שנמול נצנת. (קא) וכן שמונת ימים, חסר סיפא דקרא, יליד צית ומקנת כסף מכל זן נכר אשר לא מזרעא הוא. כי אך זה הוא, יסוד דרשא ר' יעקב איש כפר גזריא. ונקה"ר הביא גם הסיפא, יליד צית ומקנת כסף, אך הסייס, אך ההלכה, כמו שגזרונו לעיל הערה כי הוא העיקר, אבל גירסא דלמי סס, ונצ"ר, ותחומא, ונמדרש נמ"ה, כל המקרא הזה איננו רק הכתוב ויתלדו וגו', לנד, ונצ"ר סס, סייס, משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אב אינה קרויה משפחה וכ"ה גירסא דלמי סס, ונצ"ר ק"ט ע"כ. (קב) דלמר ר' יוחנן, נכ"י אקספארד, ונצ"ר סס, ונמ"ה, ונתחומא, דל"ר יוחנן נצט רצנ"י. (קג) הגא מישראלית קרא נקד, וכן יצמות י"ז ע"ה, ונצ"י ותוס' סס. (קד) אלא צנה, נתחומא סייס, שאלו וגם את זן האמה לגוי אשימו. (קה) נקילתא, זיל נקילתא, כמו שגזרונו לעיל הערה נ"ה. (קו) מניע צנה, נכ"י אקספארד, נוגע צה, ונקי"ר הני ופרשה פרה ארומה הקרת, כיון שהייתי יע צה. (קז) רחוקה ממני, ע"פ הפסיקתא האת, יסד הפייטן, לפ' פרה. אמרת אהכמה והיא רחוקה, ס' איתיל עדי זאת חוקה וכו'. ונפיוט אנוולת אומן, טעוה"ל נלא רחוקה, והיא רחוקה, פי' מנות פרה קצועה צתורה, אשר לא רחוקה היא (דברים ל' י"א) והיא נעמה רחוקה מדעת להצן. (קח) מי כהתכם, מונח נתחומא, ונמ"ר חוקת, ונפסיקתא רצני סס, וקה"ר פי' מי כהתכם, ונילקוט קהלת רמז תקע"ז, פי' מי כהתכם נצט הפסיקתא. (קט) ה' בחכמה יסד, כ"ה נכ"י אקספארד, ותחומא ונמ"ר ונפסיקתא רצני, אבל נקה"ר, הביא נמקומו מקרא אחר, חכס לז ואמין כח. (קי) שפירש את התורה, דרש פשר צהיפוך האותיות פרש, אבל נקה"ר, ונילקוט קהלת הני', שפירש התורה למה. (קי"א) ח"ר יוחנן, נכ"י אקספארד, ונתחומא חוקת, ונמדרש נמ"ר חוקת, ונפסיקתא רצני, ונילקוט קהלת סס, ונצ"ר ריש פכ"ז, ונקילתא רצנ' פי' ונסונו

פִּרְשַׁת פֶּרֶה

יוחנן גדול כחן של נבואים, שמדמים (קיב) דמות גבורה של מעלה לדמות אדם, שנאמר ואשמע קול אדם וגו' (דניאל ח' י"ו) (קינ) א"ר יוסי ור' יודן ב"ר סימון, אית קרא (קיר) חורון [צ"ל חורן] למחזור יתיר מן הרין, שנ' ועל דמות הבסא דמות כמראה אדם (יחזקאל א' כ"ו) ועוז פניו ישונה (קהלת שם) שהוא משתנה ממדת הרין למדת רחמים לישורא.

(קטו) ד"א מי כרתכם (קהלת שם) זה אדם הראשון דכתיב ביה, אתה חותם הכנית מלא חכמה (יחזקאל כ"ח י"ב), ומי יודע פשר דבר, (קהלת שם) שפירש שמות לכל, שנאמר ויקרא אדם שמות לכל הבהמה וגו' (בראשית ב' כ') חכמת אדם האיר פניו, (קהלת שם) (קטז) ר' לוי בשם ר' שמעון בן מנסיא אמר, (קיו) תפוח עקיבו של אדם הראשון היה מכהה לגלגל חמה, ואל תחמה על זה כי מנהגו של עולם, אדם עושה לו (קית) שני קיטונין, אחד לו ואחד

הערות ותקונים.

וסנתי, הגי' א"ר יודן, ונקט"ר פ' מי כהתכם הגי' א"ר שמעון. (קיב) דמות הנזורה, צנ"ר, וקט"ר, וצלקוט קהלת שם, הגי' שהם מדמין את הנורה ליונה. (קינ) א"ר יוסי ור' יודן, צכ"י אקספארד א"ר יודה צירבי סימון, וצמדרש רנה חוקת, ותנחומא חוקת, ור' יהודה צ"ר סימון אמר וליחא המלות "א"ר יוסי". (קיד) חורון, תנתי שז"ל חורון, ציוץ אחת ופי' אחר, וכ"ה צכ"י אקספארד. ונקט"ר פ' ושלחתי, וצנ"ר פ"ז אית לן קריה אחרן דמחזור יתיר מן דין, ונקט"ר צ"י מי כהתכם אית לן קריה דהכיר מיניה, ונפסיקתא רנתי שם אית קראי אחרוי מחזור יותר מן הדין, וצמדרש תנחומא וצמ"ר חוקת, השמיטו המלות האלו. (קטו) ד"א מי כהתכם, כ"ה צמדרש קהלת פ' מי כהתכם, וצלקוט קהלת רמו תתקע"ז צ"ס הפסיקתא, ונפסיקתא רנתי פ"ד. אצל תנחומא חסר ומכיל עד ר' מני ור' יהושע דכסנין, ואינו כי השמיט אותי המעתיק צנלי ראות, ובאשר כי מדרש צמ"ר פ' חוקת נעתק מהתנחומא כאשר הערותי, לכן גם שם אינו. כי אם רבי לא שנה ר"ח מניין? (קטז) ר' לוי צ"ס ר' שמעון צן מנסיא, צנקה"ר צ"ס חסרים המלות "צ"ס ר"ג צן מנסיא", (קיו) תפוח עקיבו כו'. נאנה צפסקא צחדש השלישי, ופסקא אחרי מות, וצמ"ר ריש פ' אחרי, וצתנחומא ריש אחרי. (קית) שני קיטונין, צ"ל דסקרין. כמו שהוא צכ"י אקספארד, וצפסקא צחדש השלישי, ופסקא דאחרי מות, וצמ"ר שם, וצתנחומא ריש אחרי, ונקט"ר, ונפסיקתא רנתי שם, וצלקוט קהלת רמו תתקע"ז, צ"ס הפסיקתא, וכן היתה הגירסא נכונה לפני הרב בעל הערוך, כי ז"ל צערך דסקר, צפסקא דאחרי מות, ונפסיקתא דפרה, ונפסיקתא דחדש השלישי, צנוהו שצולס אדם עושה שני דסקרין, י"ס שכתוב בן דסקסון, וי"מ דסקרין קערה עכ"ל, וגם דסקס ציווי ורומי *δίσκος* פירושה קערה, ולא אוכל עבור מזה, עד אשר אעיר על שגיאות המפרשים צמלה זאת, צנ"ר ריש פ"י, תשל לאחצתי שהיתה מלאה מים והיו זה שני דיוסקוסים נאים, פי' המ"כ שלחנות ונוטריים, את הפי' הזה לקח מפי' המיוחס לרש"י על צראשית רנה, אולם גם הפי' הזה, גם המ"כ הנוגד אחריו, שנו צנאור המלה הזאת, ודברי הערוך השעו אותם כי צערך דסקס, הניח מלאה המדרש הזה, אך הצינן צטעות פ"א, צמקוס פ"י, ומלאה המדרש צ"ר פ"א (צנלי ציון) דיוסקוס טעין ציוו מוטות, ס"א טרפסון צלשון יון שלחן ע"כ, וקש"ו כי מ"כ הערוך צלשון יון שלחן, מוסב על מלת דסקס, אולם שנו צנראה, כי הוא צאור מלת טרפסון, וכן הוא צלמח צלשון יונית *σφαερα* ופי' שלחן, (וגם מזה ראייה נלחת שפי' המיוחס לרש"י על מדרש צ"ר, הוא מלאה. וטעה אחר דברי הערוך, וצמ"א הארכתיו צזה), אצל פי' דיוסקוסים נאים, צורות יפות, כפי' המעריך ערך דיוסקוס. וענין המלאה מוכיח שהוא כן כל זמן שהיתה מלאה מים לא היתה מלאכת דיוסקוסים נראית, כיון שפסקא ויעיר המים צנחכה, נראית מלאכת דיוסקוסים, ועוד תצוה תראה, כי גם צנ"ר פ"א דיוסקוס טעון כו'. פי' המ"כ צ"ס הערוך שלחן, וגם זה היה לו ע"י הטעות אשר טעה צנברי הערוך, כאשר הראתי, וכן צלקוט צראשית רמו ט"ז, פירש המפרש צנזו מלת דסקוס שלחן, נ"כ צטעות, ואח"ז צטעותו זה גם צרמו ס', וצנ"ר פ"ז צנו דסקס דהב, פי' המ"כ פעם שלישית, ע"פ טעותו שלחן. וצלמח פירושו קערה, כמו צנאחתי, ולכן נלחתה מלאה צנו שפי' צתוך, וצנאחח כיון דעל על, לכן גם

ואחר לבן ביתו, למי הוא עושה נאה, לא שלו, כך הקב"ה ברא אדם הראשון לתשמישו, וגלגל חמה לתשמישן של בריות, דין הוא שיכהה גלגל חמה, ומה תפוח עקיבו כך, קלסתר פניו אעכ"ו. (קיש) ר' לוי בשם ר' חמא בר תנינא, (קב) שלש עשרה חופות קשר לו הקב"ה לאדם הראשון, דכתבי בערן גן אלהים היית, כל אבן יקרה מסוכתך, (יחזקאל כ"ח י"ג), ר"ל אמר, אתה עשרה, ורבנן אמרי עשר, אבן פלגי, מ"ד שלש עשרה (קבא) עביר כל אבן יקרה מסוכתך תלה, ומ"ד אחת עשרה, עביר להן חרא. ומ"ד עשר, לא עביר חד מנהון. ואחר כל השבח הזה, כי עפר אתה ואל עפר תשוב (בראשית ג' י"ט) ועוץ פניו ישונה (קהלת שם) (קכב) בשעה שאמר האשה אשר נתת עמרי וגו', (בראשית ג' י"ב) ואף הקב"ה שינה עו פניו, וטררו מנן ערן, שנאמר וישלחוהו ה' [אלהים] מנן ערן (שם שם כ"ג):

ד"א מי כהחכם (קהלת שם) אלו ישראל, דכתיב בהון רק עם חכם וגבון הגוי הגדול הזה, (דברים ד' ו') ומי יודע פשר דבר, (קהלת שם) שיודעים לדרוש את התורה, (קבג) מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, חכמת אדם תאיר פניו (קהלת שם), (קכד) ר' חני בשם ר' שמואל בר נחמן אמר, את מוצא כיון שעמדו ישראל על הר סיני, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז') נתן להם מזיו השכינה, (קכה) הה"ד ויצא לך שם בגוים ביוסף (קהלת י"ז י"ג) וכיין שאמרו לאותו מעשה העגל, אלה אלהיך ישראל (שמות ל"ב ד') נעשו שונאים להקב"ה, הה"ד ועוץ פניו (קכו) ישונה (קהלת שם) ואף הקב"ה שינה עליהם דברים, דכתיב אבן כארם המתון (ההלים פ"ב ז').

ד"א

הערות ותקונים.

צ"ר פל"ד, תפוחי זהב וגו', תרגם עקי"ם הגר חזרין דדהצ נגו דיסקרין דכסף, פ"י המ"כ נגן דיסקרין נתון השלום של כסף, כן פירש"י והערך עכ"ל. וכן נשמר פט"ו דיסקוס של לננה פ"י המ"כ שלתן, וכל אלה מתקור חכזו אחד יאלו, כאשר העירוני. ומדי דברי נזה אעיר כי שגה הרמ"ל בהערה לערך דסקר, ולא ראה צ"ר פל"ד לאחר עקי"ם ולא לונקלוס, ואשר חשנ כי שני השמות לונקלוס ועקי"ם לאיש אחד הם, טעות הוא צידו, עיין מאור עינים פרק מ"ה. (קיש) ר' לוי כו', כ"ה צו"ר פ"כ ריש אחרי, אצל נקסיר שם, ונפסיקתא רנתי פ"ד, הג"י רבי נצס ר' צר תנינא, וטעות הוא ונ"ל כאשר הוא פה ר' לוי נצס ר' חמא צר תנינא, וזילקוט קהלת חסר כל המאמר, ויכאן עד ועח פניו יסונה, ועיין צ"ר ריש פ"ח, ותמר שם המאמר מרי חמא צר תנינא, שאלת י"ג חופות, ע"ש צידי מטה, ועיין מ"ש בהערה ק"כ. (קב) י"ג חופות, נגמרא צ"ב (ע"ה ע"א) ח"ר חמא צר תנינא, עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון נג"ע, ולדעתי צריך לתקן שם שלש עשרה עפי' הפסיקתא ומדרש וי"ר פ"כ. אך נשמטה מלת שלש מאחד המדפיסים ור' חמא צר תנינא הוא צעל המאמר נגמרא שם ונפסיקתא לפנינו. וע"ש נרש"י ד"ה נעדרן, ועיין צ"ר שם פ"ח. (קבא) עניד כל אבן יקרה מסוכתך תלת, הסוונה כי נמקרא לאחר אודם סודה, והילום, מרש"ש שם וישם ספיר נוסף ונרתיק חסנ, שם עשרה, אך למ"ד י"ג, עשה מן כל אבן יקרה מסוכתך, שלש חופות, מ"ד י"א, עשה מזה חופה אחת, ומ"ד עשרה אינו חושב כל אבן וגו' למאומה, ועיין צ"ר פ"יח, ונערך סוף ערך שלג הניא רש"א מאמר הפסיקתא י"ג חופות קשר לו הקב"ה לאדם הראשון וכי'. אולם כוונתו לסוף המאמר עניד כל אבן יקרה תלתי. כי הוא העיקר לענין הערך. (קכב) נשעה שאלת השלש אשר נתת עמרי, נקסיר צ"י מי כהחכם, הנוס' כשאלת לו הקב"ה המן העץ. (קבג) מ"ט פנים טהור, עיין מוס' סופרים פ"ו ז"ה ז"ה, ועיין לעיל הערה כ"ח. (קכד) ר' חני צ"ר רש"י, ר' ינאי דש"ג צ"י אקספארד ר' זשי דש"ג [צ"ל דש"ג] צ"ס רש"י, ונפסיקתא צ"ר רש"י, ר' ינאי דש"ג צ"ס רש"י, וזילקוט קהלת רוח מתקע"ז צ"ס הפסיקתא, ר' ישנן צ"ס רש"י, ונקבלת רנה פ"י מי כהחכם חסר שם האומר. (קכה) הה"ד ויצא לך שם בגוים, דרש סיפא דקרא כי כליל הוא צדדו אשר שמיני עלך נאם אדמי ה', ונקסיר חסר כל המתקרא הזה כולו. (קכו) ישונה, ר"ל כלאו כמוז נצ"ן שאלת, ונכ"י אקספארד מפורש ישונה יסונה, וכן מפורש נפסיקתא רנתי, ועח פניו ישונה יסונה

(קבו) ד"א, מי כהחכם (קהלת שם) זה הלמיר חכם, ומי יודע פשר דבר (שם), שהוא יודע לפרש משנתו, חכמת אדם האיר פניו (שם) בשעה שנשאל משיב, ועוז פניו ישונה (שם) בשעה שנשאל ואינו משיב (קבת) רבי היה יתיב ומתני, מניין שאין ממירין בבכור (קבט) וחלין [צ"ל וחלין] אפוי דבר פריה, אמר הרין ידע (קל) מה את יתיב ומתני, (קלא) גוי אחד ראה את ר' יהודה בר אלעאי, דהו נהירין אפוי אמר הרין גברא, חדא מן תלת מילין אית ביה, או שתוי חמר, או מוויף ברביית, או מגדל חוירים, שמע ר' יהודה בר אלעאי א"ל (קלב) תיפת רוחיה דהתא גברא, דכל חדא מגהון לית בי, (קלג) לא מגדל חוירים אנא, דאכור הוא לבר ישראל לגדל חוירים, (קלד) דרתינן תמן לא יגדל אדם חוירים בכל מקום, ולא מוויף ברביית אנא, דכתיב לא תשיך (קלה) את אחיך (דברים כ"ג כ'), ולא שתוי חמר אנא, דהא ארבע כסי דאנא שתי בלילה פסחא (קלו) חויק רישי מן פסחא (קלי) ועד עצרתא. (קלז) ור' מני חויק רישיה מן פסחא לחנא, א"ל

הערות ותקונים.

נשמך ע"כ, ור"ל נשיין שמאלית. (קבו) ד"ל מי כהחכם, נכ"י אקספארד, ר' אומר מי כהחכם, טעה המעתיק וחזק על אית ד' שהיא ר', כללו כחזו ר"א והציג צמקומה. ר' אומר. (קבח) רני הוה יתיב, כיה נפסיקתא רנתי פ"ד, אכל נכ"י אקספארד, ונקטר' פ' מי כהחכם, ונילקוט קהלת רמו מתקע"ז, ר' טייח הוה יתיב. (קבט) וחלין אפוי, תקנתי שז"ל וחלין, כאשר הוא צמדש קהלת רנה צפ' מי כהחכם. ונילקוט קהלת רמו מתקע"ז צס הפסיקתא. ונערך ערך זחל האחרון, כתז נפסיקתא דפריה זחלין אפוי דבר פדא פ"י נהצו פניו עש"ל, ונכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי פ"ד, הנהיקו ונהלין אפוי דבר פדיה. (ונפסיקתא רנתי נטעות דבר פדיון), וכן ראיתי צירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג, וחלין אפוי דר' הושעיה, וע"ש נקרבן עדה ד"ה זחלין, וע"ס נפל שם כי מ"ש שם צערובין רש פ' מי שהניחוהו פירשתי ז"ל נגיש פ' כינז מעצרון, והוא ספ' הסמוך למי שהניחוהו, ולולי דמספיקתא אחרתי, כי ראוי לגרום ודאין נה"א, שהוא כמו נהלין כי הזיין והנדי' ומתלפסי. (קל) מה את יתיב ומתני, ז"ל מה אלא יתיב ומתני, וכ"ה לנכין נכ"י אקספארד, ונמדש קה"ר פ' מי כהחכם, ונילקוט קהלת שם צס הפסיקתא, ונפסיקתא רנתי פ"ד, אך נפסיקתא רנתי נטעות הכין ידע, ז"ל הדין ידע, כ"ש הגאון מהרז"ס, ופ"י לפי שהוא יודע ומנין מה שאני לומד, לכן נהלו פניו, ע"ש חכמת אדם תייר פניו. (קלא) גוי אחד, כן הוא נכ"י אקספארד, ונקטר', ונפסיקתא רנתי פ"ד, אכל צירושלמי שנת פתי היא, ופסחים פ"י ה"א, הנוסחא ר"י צר אילעאי שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישא, עד תנא, ותמתיא חדא מטרונא, אפוי נהירין, א"ל סנא סנא חדא מן תלת מילין אית נך וכי. וצירושלמי שקלים פ"ג ה"ג, חמר שורה שלימה וכז"ל הוה חזיק רישיה [עד עזרתא ר' יודא צירני אילעאי שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישיה] עד תנא. והשמיט המעתיק מן רישיה עד רישיה, כאשר הערות נאוגר חכמה ח"ב ערך קט. ונילקוט קהלת רמו מתקע"ז, ר' יהודה ציר אלעזר, ז"ל צר אילעאי. ועיין יחסין דרך ר' יהודה צר אלעאי. (דפוס זאלקווע דף ל"ו ע"ג). (קלב) תיפת רוחיה דהוה נגדא, צירושלמי שם. תיפת רוחא דההיא איתתא. (קלג) לא מגדל חוירים דאכור כו', כ"ה נכ"י אקספארד, ונמדש קה"ר ונפסיקתא רנתי פ"ד, ונילקוט קהלת צס הפסיקתא. ועיין צצלי נדרים מ"ט ע"ג אכל צירושלמי נג' המקומות חמר זה, וכך הנוסחא שם, דהוא מאלין תלת מילי לית צי, אלא אולפני שכיח לי, דהכיין כתז חכמת אדם תייר פניו. (קלד) דתינין תמן, צ"ק עיט ע"ג צמשה. (קלה) את אחיך, ז"ל לאחיך. (קלו) חזיק רישי, כ"ה צירושלמי שם, ונפסיקתא רנתי, אכל נקטר' צפ' מי כהחכם, נטעות חזיק לרישיה, ונילקוט קהלת רמו מתקע"ז חזיק רישיה, ונס להלן ר' מני דחיק רישיה, ונשמיס ט"ס וזיל חזיק. ופ"י קושר ראזו מחמת כחז, ועיין צירושלמי צרכות פ"ג ה"ג, ר' יוחנן נסימחא דהוה חזיק רישיה הוה לניש תרויהון. ונפסיקתא רנתי פסקא תנינא דעזרת הדגרות פכ"ט, ונערך ערך חזק. (קלי) ועד עזרתא, צירושלמי שם צכל המקומות הנוסחא עד תנא. ועיין צצלי נדרים שם אולם אכל ר' יונה הנוסחא שם עד עזרתא. (קלז) ור' מני חויק רישיה, הוא מאמר מוסגר ואין כאן מקומו, והשאלה למה אפיק נהירין, מוסבת על

א"ל ולמה אפוך נהירין, א"ל אורייתא היא דמנתרין לאפוי, דכתיב חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח' א') (קלט) ר' אבהו אול לקיסרין, ואתא מן תמן, והוי אפוי נהירין, חמוניה תלמידוייא, סלקין ואמרין לר' יוחנן הדין ר' אבהו אשבת סימא, אמר להון ולמה, אמרין ליה דאפוי נהירין, אמר להון ורילמא אורייתא חרתא שמע, סליק לגביה וא"ל מה אורייתא חרתא שמעת, א"ל תוספתא עתיקתא, וקרא עלוי חכמת אדם תאיר פניו (קהלת שם):

ד"א מי בחתכם, (קהלת שם) זה משה, דכתיב ביה עיר גבורים עלה חכם, (משלי כ"א כ"ב) ומי יודע פשר דבר (קהלת שם), שפי' התורה לישראל, חכמת אדם תאיר פניו (קהלת שם) (קט) ר' מני ור' יהושע דסכנין בש"ר לוי אמר, על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה, היה אומר לו מדרתו ושומאתו, קלו וחמרו, (קמא) וכיון שהגיע לפרשת אמור אל הכהנים (ויקרא כ"א) אמר לפניו רבש"ע ואם נשמא במה מדרתו, ולא השיבו, באותה שעה (קמב) נתברכו פניו של משה, ה"ר ועו פניו ישונה (קהלת שם), וכיון שהגיע לפרשת פרה ארומה, אמר ולקחו למטא מעפר שריפת החטאת (במדבר י"ט א"ל הקב"ה למשה, אותה האמירה שאמרת לך, אמור אל הכהנים, ואמרת לוי אם נשמא במה מדרתו, ולא אמרתי לך דבר, (קמג) זו היא מדרתו.

מ"שה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו, (תהלים צ"ט ו') (קמד) ר' יודן בשם ר' יוחי ב"ר יודן, (קמה) ור' ברכיה בש"ר יהושע בר קרחה אמר, כל אותן ארבעים שנה, שהיו ישראל במדבר לא נמנע משה מלשמש בכהונה גדולה, שנאמר

הערות ותקונים.

על ר"י נר אלעאי, ונקבלת רנה חסר המאמר מר' מני, וזירושלמי נב' המקומות, הני ר' יונה נמקוס ר' מני, ומקומו לפני המאמר מר"י נר אלעאי, והוא הנכון ע"ן זירושלמי סס. ונפסיקתא רנתי (דפוס נרעסלייא) ראייתא ר' מני הזיק רשיה מן פסחא לתנא, חיל ועל מה אפוך הדין, ודחק סס המפרש וגורס הדין, ומפרש על מה פניך כזאת נמרתה אדומים תמיד, והעמים עליו פי' רחוק, חולס נרור ונפרש על מה פניך כזאת נמרתה נמקרה ומן ר' נעשתה ד' כרגיל לרוב. (קלט) ר' אבהו אזל לקסריה, כן הוא נקבלת רנה, פי' מי כהחכם, ונפסיקתא רנתי פי"ד, וככ"י אקספארד נאמר ר' אבהו אפוי נהירין חסר נאמנע, רק נרשם שם נצטי תלמי ונגולה נסוף המאמר, ר' אבהו אזיל לקיסרי ואתא מתמן אפוי נהירין חמוניה תלמידים ואתו ואמרו ליה לר' יוחנן כו', והוא כנוסחא שלפנינו. וזירושלמי שנת פ"ח ה"א הגי' ר' אבהו נחת לטבריא. וזירושלמי פסחים פ"ח ה"א, ושקלים פ"ג ה"ב, ר' אבהו אתי לטבריא. (קמ) ר' מני ור' יהושע, כ"ה זילקוט חקת רמוז תשי"ט, וזילקוט קהלת רמוז מתקע"ז נצס הפסיקתא, אצל נכ"י אקספארד, וקה"ר נפ' מי כהחכם, ונפסיקתא רנתי פי"ד, הני' ר' מנא דשאז נצס ר' יהושע דסכנין, וכנר העירותי למעלה הערה קט"ו, כי נתחננוא ונמדרש נצמ"ר פי' חוקת. הנתתק מנינו, חסר כל המאמר ועס עד כאן, ונס ההחלה מן ד"א מי כהחכם חסר נצס, ומתחיל ר' יהושע דסכנין כו'. (קמא) וכיון שהגיע לפ' אמור וכו', ועת פניו ישונה, עפי' זה יסד הקליר, נפיוע אנרה ומפורשה, דנרור אמור אל כהנים. שנה עת פניו, שז ויערוך זלת לכפיו והאיר עיניו, יען כנאמר לו ולקחו למטא וכו'. (קמב) נתברכו פניו משה, פי' נשחנה פניו לנוראה כרכוס, מרוב עזנונו על אשר חשז כי אינו ראוי לדעת נמה יעשרו, ונערך ערך כרס ה', הניא הרנה מאמרי חז"ל, שנאמרו נצס המליצה הזאת, ונתוכס נס המאמר הזה נצס פסקא דפרה, וככ"י אקספארד חסר שורה שלימה. (קמג) זו היא מדרתו, נמדרש קהלת רנה נפ' מי כהחכם, סיים פה אמר לפניו רנש"ע וכו' טברה היא, אמר הקצ"ה משה חסר הוא הזירה נזרתי, ואין נצריה יכולה לעמוד על נזרתי, דכתיב זלת חקת החורה. (קמד) ר' יודן נש"ר יוחי נר יודן, ז"ל נצס ר' יוסי, כמו שהוא נכ"י אקספארד ונז"ר פי"א, ונפסיקתא רנתי פי"ד, אך סס נעשות נר נצריה נמקוס ור' נצריה ע"ש, ומדרש ש"ט סוף וממור נ"ט, וזילקוט תהלים רמוז תתנ"ג, אצל נתחננוא ונצמ"ר חוקת חסר המאמר הזה עד ר' יהושע דסכנין נצס ר' לוי אמר ד' דברים כו'. (קמה) ור' נצריה נצס ר' יהושע נר קרחה, נצמ"ר פל"ז, מתחיל ר' נצריה נצס ר' סימון, המאמר ר' נצריה נצס ר' יהושע

שנאמר משה ואהרן בבהניו (שם) ור' ברכיה בש"ד סימן, מייחזי לה מהכא, בני עמרם אהרן ומשה, (דה"א כ"ג י"ג), (קמו) משה נקרא איש אלהים, אבל בניו על שבת הכוי יקראו, (קמו) א"ר אלעזר ב"ר יוסי פשוט הוא לן שברלוק לבן שימש משה (קמח) במדבר, (קמט) א"ר תנאים ב"ר יודן, (קנ) כל שמונת ימי המלואים, היה משה משמש בכהונה גדולה, (קנא) שרתה שכניה עליו, הה"ד כי היום ה' נראה אליכם (ויקרא ט' ד').

קנג) קוראים אל ה' והוא יענם, (ההלים שם) זה קורא וזענה, וזה קורא וזענה, בעמוד ענן (שם שם ז') הרי שמענו במשה שנדבר עמו

בעמוד ענן, שנאמר וירד ה' בענן ויתיצב עמו שם (שמות ל"ד ה'), ובאהרן נמי נדבר בענן, שנאמר (קנג) וירד ה' בענן ויעמוד פתח האוהל, (במדבר י"ב ה') אבל בשמואל לא שמענו, והיכן שמענו מן הדין קרא, והענינה אותם ותאמרנה יש הגה לפניך (ש"א ט' י"ב). (קנד) ר' יודן בש"ד יעקב, אמרו להם הנשים, אין אחם רואים ענן קשור למעלה מחצרו, ואין יש, אלא ענן, כדכתיב ויש אשר יהיה הענן (במדבר ט' ב').

שמרו ערותיו וחק נתן למו, (ההלים שם) שמענו במשה שנכתבה תורה לשמו, שנאמר וכתב בספר וינת לפני ה', (ש"א י' כ"ה) אבל ב"ה א"ר לא שמענו, אלא מלמד שנהנה פרשה ז', שלא תוון ממנו ולא מבניו, (ק-ה) עד סוף כל הדורות, (קנו) שנאמר זאת חוקת התורה, (במדבר י"ט ב').

קנז) ר' יהושע דסכנין בש"ד לוי אמר, ה' דברים יצר הרע משיב עליהן, ובכולן כתיב בהו חוקה, (קנח) ואלו הן. אשת אחיו, וכלאים. ושעיר המשתלח, ופרה

הערות ותקונים.

נן קרחה. הוא סג נצט רננן. (קמו) משה נקרא איש אלהים, אבל בניו על שבת הכוי יקראו, דרש קרא הנאמר אחריו בני עמרם אהרן ומשה וגו'. ומשה איש אלהים בניו יקראו על שבת הכוי, ומחלק אותם לשניים, משה נקרא איש אלהים, אבל בניו על שבת הכוי יקראו, ומדכתיב ונניו, ש"מ הוא זעמנו היה כהן גדול, עיין זמנים ק"צ ע"א וצד"ק סס. (קמו) א"ר אלעזר בר יוסי, נאכה צירושלמי יומא פ"א ה"א ע"ג ציפה מראה סיון ז' ועיין צבצלי תענית י"א ע"ג מר עוקבא איקלע לניחוק צעו ונליה צמה שימש משה כל שצעת ימי המילואים לא הוה צדיק אול ואלל צי מדרשא אחרו לו צחלוק לנן, ועיין צע"ז ל"ד ע"א ונחום' סג ד"ה צמה שימש משה, ופלא צע"ז שלא הציחו דברי הירושלמי והפסיקתא שצחלוק לנן שימש משה כל הארבעים שנה. והנן. (קמח) צמדבר, כ"ה צכ"י אקספארד, ופסיקתא רנתי, אבל צירושלמי סג, הנוסחא שמש משה צכהונה גדולה וע"ג ציפה מראה. (קמט) א"ר תנאים, נאכה צירושלמי סג. (קנג) כל שמונת ימי המילואים, צ"ל שצעת, וצירושלמי סג, וצכ"י אקספארד, נאמר א"ר תנאים צרני יודן, ותמי לה כל שצעת וכו', ופסיקתא רנתי ותנינו עלה, וצו"ר פ"א, תמי כל שצעת ימי המילואים. (קנא) שרתה שכינה עליו, פה חסר מאמר שלם, וצ"ל כמו שהוא לנכון צירושלמי יומא, וצכ"י אקספארד, ופסיקתא רנתי פ"ד, היה משה ומשה צכהונה גדולה, ולא שרתה שכינה על ידו, וכיון שלגש אהרן צנדי כהונה גדולה ושמש, שרתה שכינה על ידו, מ"ט כי היום וגו', ועיין ציפה מראה צירושלמי סג, וצו"ר פ"א הלשון משונה קצת. (קנג) קוראים אל ה'. מונח צילקוט תהלים רמז תתנ"ג צמס הפסיקתא. (קנג) וירד ה' צעקן ויעמוד, צ"ל וירד ה' צעמוד ענן. (קנד) ר' יודן צדי"ר יעקב, צכ"י אקספארד, וילקוט תהלים סג צמס הפסיקתא, ר' יודן צמס ר' מרי צדי"ר יעקב. (קנה) עד סוף כל הדורות, ע"פ הפסיקתא יסד הפייטן, צפיוט אוס אשר נן דנוקה, גס היח צמאד מחזקה, צתוקף וצתנאוי צתקקה, מעמו צלי לסלקה. (קנו) צמאמר זאת חוקת, צילקוט סג הגי' ואיו זו זאת חוקת התורה. (קנז) ר' יהושע דסכנין, מונח צילקוט אחריו מות רמז הקע"ז צמס הפסיקתא, וכבר העירתי לעיל הערה קנ"ד, צתנחומא ומדרש צמ"ר הבעתק ממנו, חסר ממש עד כאן, ומחלק והללח יסנו גס סג. (קנח) ואלו הן, עיין צממרא יומא (ס"ז ע"ג) את חוקותי צממרו, דברים צהשען משיב עליהן, ואלו הן, אכילת חזיר, ולצית שעתא, וחלינת צימה, וטרת צמזרע, ושעיר

ופרה, אשת אדניו מנין, שנאמר, (קנט) עדות אשת אחיך לא תגלה, (ויקרא י"ח י"ו) מט בלא בנים, מותרת לו לכך כתיב בה חוקה, (קס) שנאמר ושמתם את [כל] חקותי ואת [כל] משפטי (שם כ' כ"ב) כלאים שנאמר (קסא) לא תלך שעטנו, (דברים כ"ב י"א) (קסב) וסדין בציצית הוא מותר, לכך כתיב בה חוקה שנאמר (קסג) את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים (ויקרא י"ט י"ט), שעיר המשחלה מנין, שנאמר, והמשחלה את השעיר לעזאזל וגו' (שם י"ו ב"ו) והוא עצמו מכפר על אחרים, לכך כתיב בה חוקה, שנאמר (קסד) והיתה זאת [לכב] לחוקת עולם (שם שם ל"ד) פרה מנין, (קסה) דהנינן חמן כל העוסקים בפרה, מהחלה ועד סוף מטמאים בנדים, (קסו) והיא עצמה מכפרת על אחרים, לכך כתיב בה חוקה שנאמר זאת חקת התורה (במדבר י"ט ב').

ויקחו אליך וגו' (במדבר ע"ד) (קסז) ר' לולאי בר שוריי (קסח) בש"ר יצחק קטריקי, (קסט) ור' עזריה ואמרי לה ר' יצחק ור' יוסי ברבי, א"ל הקב"ה אני אגלה לך טעמי תורה, אבל לאחרים חוקה היא, (קע) והיה ביום ההוא לא יהי אור יקרות וקפאון (זכרי' י"ד א') (קעא) יקפאון כתיב, דברים שהם (קעב) מכוסים מכס

הערות ותקונים.

ושעיר המשחלה, ושמה תאמר מעשה חובו סס, ת"ל אני ה', אני ה' חקתי, ואין לך רשות להרהר בהן. וע"ש דר"ש ועין גמנונה פירקיס להרמז"ס ז"ל פ"ו ובהנחת הרי"ג סס. (קנט) עדות אשת אחיך לא תגלה, נכ"י אקספארד סיס, וכתיב יבנה יצא עליה וגו', נתיים היא אסורה מה נלא ננים מותרת לו. (קס) שנאמר ושמתם את [כל] חקותי, נפסיקתא רנתי פ"ד, ראס ויקרא י"ח ה', אולס אני רשמתי (ויקרא כ' כ"ב) כי לפי כוונת הענין עיקר הדרוש מוסב על המקרא הזה הנאמר אחר, ולאש אשר יקח את אשת אחיו. (קסא) לא תלך שעטנו, ז"ל לא תלגש שעטנו. (קסב) וסדין ציצית הוא מותר, עיין מנחות תי"ע"א. (קסג) את חוקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים, הדרש הוא מסיפא דקרא, ונגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך, ותפס רק הרי"א כדרך המדרשים. (קסד) והיתה זאת לכם, הוספתי מלת "לכם" כאשר הוא במקרא אשר ציינתי. (ויקרא י"ו ל"ד) גם נכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי, חסרה המלה האחת, ואולי יותר נכון להניח המקרא, והיתה לפס לחוקת עולם, (ויקרא י"ו כ"ט) כי הוא מוסב על שעיר המשחלה. (קסה) דהנינן חמן, (פרה פ"ד מ"ד). (קסו) והיא עצמה מכפרת ז"ל מטהרת, ועפי' הפסיקתא יסד הקליר צפוט אין לשותת. דפי פרה, פרה אדומה עושה טמאה והיא עושה לטהר כל טמאה. (קסז) ר' לולאי ציר שוריי, נפסיקתא רנתי פ"ד דקום פיראז צר כונדים, ונדפוס לנז צר כונדים, ונדפוס שקלאז וצרעסלויא צר כונדי, וצכילס טעות, וז"ל צר כונדי, עיין סדר הדורות אות ל' ר' לולאי צר כונדי, ונכ"י אקספארד רליתי, צר טינדים, והנאמר הזה מוצא צילקוט חוקת רמו תשנ"ט צס הפסיקתא, צלי סס האומר, ונתחמואל, וצמדש צמ"ר, חסרים שמות אלף, ומתחיל א"ר יוסי צר חנינא, ומוצא צרציו צמיי חקת צס התחמואל. (קסח) צס"ר יצחק קטריקי, כ"ה צכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי פ"ד סימן י"ג) ולדעתו ז"ל קרטגיני, שהיא עיר קרטאגא הנודעת, עיין להלן צפסקתא צור או כצ, מה שהערותי צס, הערה כ"ז ומה צנמרא צרות כ"ט ע"א, א"ר יצחק דמן קרטגיני. (קסט) ור' עזריה, נפסיקתא רנתי סס, ר' עזריה אומר ר' יצחק ור' יוסי ברבי, ונכ"י אקספארד נאמר ור' יוסי צר חנינא. (קע) והי' ציום האול, כן הוא צילקוט חקת סס צס הפסיקתא, וכן מוצא צילקוט ישעיה רמו ע"ו צס הפסיקתא, אצל צכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי פ"ד, ונתחמואל, וצמ"ר חוקת, הגי' דאמר צז הונא כתיב (תהלים ע"ה) כי חקת מועד אני משרים אשפט, וכתיב והי' ציום האול וגו': מלת דאמר, אינה נתיישבת לחצור הענין שלפניו, לכן ראוי לגרום אחר צלי דל"ת, והוא מחמר צכ"ע, ולא נתיישב המלה כאשר היא צל"ת לפניה, צריך להוסיף, צעה"ז חוקה אצל לע"ל אני מנלה טעמי פרה, דאמר ר"ה וכו'. וצכל זאת אפשר לקיים הגי' דאמר צז הונא, והכונה דלמשה רבינו נגלה טעם פרה צעולם הזה אצל לאחרים חוקה עד לע"ל. (קעא) יקפאון כתיב, לשון עמיר, וע"ז יסד הפייטן לפי פרה, קפאון חוק אלפת היקר, לונה צאור יקר, פשוף לעס מיוקר, לעמוד על עיקר, ועיין צמפרס סס. (קעב) מכוסים מכס

מכאן בעה"ז עתידים הם שיהיו גלויים להם (קענ) כהדין בולם, הה"ד (קעד) והולכתי עורים בדרך לא ידעו (ישע"י מ"ב י"ב). ובתיב אלה הרברים עשיתים, (שם) אעשה אין כתיב כאן, אלא עשיתים, כבר עשיתים לר' עקיבה וחביריו, וא"ר אחא דברים שלא נזלה למשה, נגלו לר' עקיבה, שנאמר וכל יקר ראיה עינו (איוב כ"ח י') (קעה) וזה ר' עקיבה, א"ר יוסי בר חנינא, רמזו (קעו) שכל הפרות יהיו בשלות, ושרך קיימת, ר' אחא בר חנינא אמר, בשעה שעלה משה לשמי מרום, שמע קולו

הערות ותקונים.

מכאן, דרש אור יקרות, דבר שאף יקר ומכוסה מאד, וקפאון מפרש ענין גלוי, כדמחזימינן וינן הגרול, וקפא פרזלא, שפן למעלה ונגלה לכל, וזה שאמרו צפססים כ' ע"א, מאי אור יקרות וקפאון, א"ר אלעזר זה אור שיקר צעה"ז, וקפוי לעה"ז, ופרש"י כשהחמה מאירה בגבורה ואורה גדול איתו אור תשוב ויקר שלה, והא קפוי וקל לעה"ז, כל דבר קל קרוי קפוי קץ על פני המים, וינן הגרול מחזימינן וקפא פרזלא עכ"ל, ובערוך ערך קפא. הג"ל מאמר זה, וכתיב פי' אור שיקר כלומר התירה, כדכתיב כי נר מציה ותורה אור, וכתיב ודבר ה' היה יקר, קפוי הוא מנוי הוא לעוה"ז וכו' עכ"ל. ועפ"י הפסיקתא יסד הפייטן לפ' פרה, סוף פיוט הלילת אומן, מקוהה יגלה ועמקיה יגלה, לעת יגלה גניו ויעלה, וכתיב גם המפרש, מקוהה יגלה, לעתיד צעת יגלה ויראה ה' צנין, לעשות עליון את החיים צלל מנינו אז ימים מתחד לפניהם לאור כתיב צילקית חוקת והיה ציוס ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון דברים המכוסים מכאן צעה"ז עתידים הם להיות נפיש כהדין גלויים עכ"ל, והוא מאמר הפסיקתא שהציוס הילקוט. (קעג) כהדין גלום, כיה צפססותא רבתי פי"ד, וצילקית חוקת וצילקית ישעיה רמז ש"ז צפססותא, וצ"י אקספארד צטעית גלויים, וצנתחומא. וצ"י הג' עתידים להיות נופים לעה"ז כהדין סמיא דפי, וכן הציוס רבנו צחי"כ חוקת צפססותא, ופי' המ"כ כסומא הוא שפסתחו עולמ' ורואה כן פסתחו עיני ישראל בתורה לעיל ע"כ, אולם ניסתת הפסיקתא היא הראשונה והאכונה, וכן הציוס הערוך ערך גלום צפססותא דפרה, ומפרש מראה של זכוכית, ועפ"י הערוך פי' כן המפרש נגד הילקוט חקת ישע"י סס, והאוספי בערוך סס כתבו פי' צילום מלאון ויני *βλασ* האשים והכוכבים, תה ענין מאמר צפוי לכס כהדין צילום, ע"כ. אך מה שכתב סס האוספי צהוראה הראשונה מומלת גלום, ואמר תה ענין מאמר והולכתי עורים אמן להם גלויים, טעות הוא צידו, כי לא ראה המאמר צפססותא, ותצט צזה הוא המאמר צפוי ענינו, אבל האמת, הוא רק סיוס המאמר צפוי לכס כהדין צילום, (הע"ד) והולכתי עורים ונ'. כאשר הוא לפנינו פה. (קעד) והולכתי עורים, הכונה על סיפא דקרא אשים מתחד לפניהם לאור ונ'. (קעה) זה ר"ע, אין אמתו יודע איה איפא הרמז צזה על ר"ע, המ"כ החרש ולא הגיד מאומה, גם הגאון צזרע אפרים, לא העיר על זה, אך המפרש מהפסיקתא רבתי דפוס צרעסלויא (פי"ד סימן י"ג אות ד') כתב ח"ל גיל דפיקי להו ממקרא שלפניו, צחלמיש שלח ידו הפך משרש הרים. ומעלותו של ר"ע שהיה עוקר הרים עכ"ל, ומה רצ הדוחק הזה. אולם לדעתי אנוציו זאת ממקרא שלחמרו, מצבי צהרות חצב ותעלומה יונא אור, וצהריי קדש יסודתו צאנות דר"נ פי', ר"ע אן אלעזר אומר אמאל לך משל למה"ד למסתת שהיה נסתת צברים, פטמ אחת נעל קרדומו צידו, והלך וישב על ההר, והיה מכה ממנו צרורות דקות, וצלו בני אדם ואמרו ליה מה אתה עושה, אמר להם הרי אני עוקרו ומטילו צחך הירדן, אמרו לו אי אתה יכול לעקור את כל ההר, היה מסתת והולך, עד שגיע אלל סלע גדול, נכנס תחתיו סתרו ועקרו והטילו אל הירדן, ואמר ליה איך זה מקוונך, אלל מקום זה, כך עזה להם ר' עקיבה, לר' אליעזר ולר' יהושע, אמר ליה ר' טרפון, עקיבה, עלך הכתוב אומר מצבי צהרות חצב ותעלומה יונא אור, דברים המסתרים מנני אדם הנוצאם ר' עקיבה לאורה ע"כ, והדבר צרור כשמש כי על הדרש הזה נסמכה הפסיקתא. וע"ז יסד הפייטן שהצנתי לעיל הערה קע"א, קפאון חוק אלפת היקר, לוטה צבור יקר, חשף לעם חיוקר, לעמוד על עיקר. גם צפויט אצורה ומפרשה, לצעלי אסופות, חידותיה חאופות. (קעז) שכל הפרות, ע"ז יסד הקל"ר, צפויט אצורה לפ' פרה, רמז ציקות אלך היות פרות מתמדת, שכל הפרות כלות, ושך לעד עומדת. (קעז) ר' אחא צר חיליא, מונא צילקית ריש חוקת,

קולו של הקב"ה, שהוא יושב ועוסק בפרה ארומה, ואומר הלכה בשם אומרה, (קעה) ר' אליעזר אומר (קעט) עגלה בת שנתה, פרה בת שתיים, אמר משה להקב"ה, רבש"ע העליונים והרתוננים ברשותך, ואת יושב הלכה משמו של בשר ודם, א"ל הקב"ה משה, צדיק אתר עתיד להעמיד בעולמי, ועתיד הוא לפתוח בפרשת פרה ארומה תחלה, ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה, פרה בת שתיים. א"ל רבש"ע יהי רצון שיצא מחלציי, א"ל הקב"ה חייך שהוא מחלצייך, הה"ד ושם האחר אליעזר, (שמות י"ח ד') (קפ) אותו המיותר אליעזר: (קפא) תמן תנינן, אבא שאול אומר (קפב) כבש פרה (קפג) כהנים גדולים עושין אותה משל עצמן, (קפד) ולא היה אחר מהן מוציא בפרתו של חבירו, אלא סותרו וחזרו ובונה אותו משלו, (קפה) א"ר אחא בר חנינא, יותר מששים בכרי זהב היה מוצא עליו, ובלם (קפו) שחצים היו, (קפז) והתני שמעון הצדיק עשה שתי פרות, ולא בכבש שהוציא את הראשונה, הוציא את השניה, איה לך למימר על אותו צדיק שהיה שחץ, (קפח) ר' אבין בש"ר אלעזר אמר משום סילסול פרה.

(קפט) ג'י אחד שאל את ר' יוחנן בן זכאי, וא"ל אלן מלייא דאתון עבדין נראין כמין כשפים, מביאים פרה ושוחטין אותה ושורפין אותה, (קצ) וכותשין אותה, ונוטלין את אפרה, וכי הוה אחר מבם מטמא למה, מוין עלוי (קצא) שתיים ושלשה פעמים, וא"ל מדרת, א"ל לא נכנסה רוח (קצב) תזוית באותו האיש מימיו, א"ל

הערות והקונים.

גם זילקוט ריש יתרו רמז רס"ח גסס הפסיקתא. (קעה) ר' אליעזר אומר עגלה כו', פרה פ"ח מ"ח ועפ"י זה יסד הפייטן, בקרנות לפ' פרה, צפוט אגורה, רעד כהסכית טעם תחלת משנתה, פרה בת שתיים עגלה בת שנתה וכו'. (קעט) עגלה בת שנתה, צמדרג צמ"ר חוקת, חסר יוכלן עד עגלה בת שנתה צמ"ר, ולאמר לכון צמנחומא חקת, וזילקוט חקת, ויתרו רמז רס"ח. (קפ) אותו המיוחד, מנולת האחד קדוש, דה"ל למויכנז השני, וכתיב האחד, לדרסה המיוחד. (קפא) תמן תנינן * שקלים פ"ד ונשה זי. (קפב) כגש. צי"ן ימית והוא מעלה עשוי לעלות עליה, מלשון מקרא וכגש צהב לכסא (דה"צ ט' י"ח). (קפג) כהנים גדולים עושין אותה משל עצמן, עפ"י זה יסד הקלירי, לפי פרה צפוט אחרה סונה, מהן כהן כגש פרה. (קפד) ולא היה אחד מהן מוניה צפרתו של חזירו. ז"ל מוניה פרתו כגש של חזירו, וזירושלמי שקלים פ"ד ה"ב (וצהנספס לנצלי הוא הלכה ד'). המאמר הזה מקומו אחר המאמר מר' אחא צר הניחא, וכון יותר, וכניל גם לפנינו בפסיקתא. וכך הנוסחא שם, א"ר הניחא [ז"ל א"ר אחא צר הניחא] שנתה גדולה היתה צני כהנים גדולים, שיתר מששים בכרי זהב, היו מוניהין זה, כגשה של פרה עומד, ולא היה אחד מוניה פרתו כגש של חזירו, אלא סותרו וצונה אותו משלו. (קפה) א"ר אחא צר הניחא, צירושלמי שם אחר ר' הניחא (עיין הערה שלפני זאת) וכי"י אהקספארד, ופסיקתא רבתי, א"ר אחא צס ר' הניחא, וצמנחומא, וצמדרג צמ"ר חוקת, חסר מן א"ר אחא עד גוי אחד. (קפז) שתיים, לשון מקרא צני שחן (אינז כ"ה ח') ענין גאוס, וכן מזה אנשי שחן (צנת ס"צ ע"ג). (קפו) והתני, חסר וכניל התיב ר' עולא קווי ר' מני והתני, כמו שהוא צירושלמי שקלים שם. (קפח) ר' אבין בש"ר אלעזר, כ"ה צכ"י אהקספארד, ופסיקתא רבתי שם, אבל צירושלמי, חסר שם האומר, ולאמר צלשון אחר מני כדון על שם מעלה הוא צפרה, סלסול הוא צפרה, פי' כבוד הוא כמו סלסול ותרומוך. (קפט) גוי אחד, מונח צמנחומא, וצמ"ר חוקת, ופסיקתא רבתי פי"ד, וזילקוט חוקת שם, אך מ"ש צמנחומא צר אחד, טעות הוא וז"ל גוי אחד. (קצ) וכותשין אותה, בפסיקתא רבתי צטעות וכונשין, ויפה תיקן שם הגאון צעל זרע אפרים צ"ל וכותשין, (קצא) שתיים ושלשה פעמים, צכ"י אהקספארד, וצמקויות שרשנותי, הני טיפין ועיין פרה פי"ח מ"ט. (קצב) תזוית, ז"ל הערוך ערך תזו, צפסקא דפרה רוח תזוית, פי' רוח רעה עכ"ל. ולדעתי הוא מלשון מקרא חסר התו (ישעי ו"ח ה') ששרס תזו, וזוה צלשון מ"ל התו את הראש, שענינו כריתת והסרה. וכן מלאתי צהרד"ק שרס תזו, שכתב ח"ל, התו ענינו כרת וצמשה התו את הראש וכו', ויש להציף ראייה שהוא מפעלי הכפל מדגרי ח"ל

א"ל לאו, א"ל ולא ראית אדם שנכנסה בו רוח תזוית, (קצנ) [א"ל הן], א"ל ומה אתם עושים לו אמר לו מביאיין (קצד) עיקרין, ומעשנין תחתיו, ומרביצין עליו מי, והיא בורחת, אמר לו, (קצה) ולא ישמעו אוניך מה שפיק מדבר, כך הרוח הוא רוח תזוית, אמר לו, (קצה) ולא ישמעו ואת רוח הזוואה אעבור מן הארץ (זכריה י"ב ב') (קצו) [מזין עליו מי נדה והוא בורח] לאתר שיצא משם אמרו לו תלמידיו, רבי, לזה (קצז) דחית בקש, לנו מה אתה משיב, אמר להם חייכם לא המת מסמא, ולא המים מטדריים, אלא גזרתו של מלך מלכי המלכים הוא, אמר הקב"ה, (קצח) חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אין אדם רשאי לעבור על גזירתי, דכתיב זאת חוקת התורה, ומפני מה (קצט) קרבנות של צבור באין זכרים וזו באה נקבה, (ר) א"ר לוי משל לבן שפחה שטינה בפלטין של מלך, אמר המלך תבא אמו והקנת את הצואה, כך אמר הקב"ה תבא פרה והכפר על מעשה העגל.
(רא) פרה, (דברים י"ט ב') זו מצרים, שנאמר עגלה יפפיה מצרים (ירמיה מ"ז כ') ארומה, (במדבר שם) זו בבל, שנאמר זאת היא (רב) רישא דרבהא, (דניאל ב' ל"ח) חמימה, (במדבר שם) זו מדי, (ג) דאמר ר' יהודה בר אבא, מלכי מדי תמימים היו, ואין להקב"ה עליהן אלא שעברו ע"ז שקבלו מאבותיהם בלבד. אשר אין בה מום, (במדבר שם) זו יון, אלכסנדרוס מוקדין בר

הערות ותקונים.

חז"ל, רוח תזוית, והוא רוח רעה, המסירה דעתו של אדם, וכן החזו כוונתו הסור עכ"ל, וזמדרש זמ"ר פ"ג הקצ"ה מכנים זו רוח של תזוית, יש לחתוק תלת של, וזמדרש שמואל פ"ט נאמר ללכון רוח תזוית. (קצג) א"ל הן, הוספתי המלות צפנים, כי חסירים הם, ונאמר ללכון זכ"י אקספארד, ונתחומא, וזמ"ר חוקת, וזילקוט חזקת גסס הפסיקתא. ונפסיקתא רנתי, הלכון משגשג וע"ש נמכרש דפוס דרעסלויף סימן י"ד אות ו'. (קצד) עיקרון, פ"י ערשי עשנים. (קצה) ולא ישמעו, כ"ה נפסיקתא רנתי, אצל זמדרש, ותחומא חקת, ישמעו עלי תלת ולא. (קצו) מזין עליו כו', כן הוספתי עפ"י המדרש ותחומא חוקת. (קצז) דחית בקש, זמדרש ותחומא חקת, הנוסחא נקנה. (קצח) חוקה חקקתי כו' משל לכן שפחה כו', כל הדברים האלה הריק הקליר חל חוד הפיוט אגורה ומפורשה, קושט אמרי פרה כל טהור מטהמה ח"ך היא תעניר רוח הטמאה, לו הגיד על חקת חקתי ומה חיוע לידע, ומעוקק משאל מה תדע, יצא אפר פרה, להלכין טוף צן פרה, היות כפרה, לסוררה כפרה, וכן צפיוט ח"ן לשוחח עונם נפלאותיך, וכל אמרה החקוקה (זה חקת*). ח"ן להרהר ולאמר על מה נתקקה, שקך נתנה נבטיקה, וכלם נכוחים למזין, וכל המשכיל יצין, ח"ן מטעמי פרה ח"ן להצין, וכל חכם לזי יל מזין חכמים ח"ן להצין, וזמנות מעודה היא נקצה, לטהר שונת עגל חועצה הם המירו כבוד צנן פרה, וסררו זו כפרה, תנא אמו א"ר היא פרה, ותהיה לעם כפרה, וכ"י. וזהו הפסיקתא נגד עינו, אור נונה יופיע על פני מליצותיו, מבלי זורך לנאור. (קצט) קרבנות של צבור, כ"ה הנוסחא הנכונה, כי יחיד מציא קרבן מנקבה כוונ מוכר, אצל קרבנות צבור מונחות רק משל זכרים (משנה תמורה י"ד ע"א) אצל זכ"י אקספארד ונתחומא, וזמדרש זמ"ר חקת, ונפסיקתא רנתי, וזילקוט חקת. הני" מפני מה כל הקרבנות צאים זכרים, מה טעם דמוכה. (ר) א"ר לוי משל כו'. מונח נתום ח"ק כ"ה ע"א ד"ה מה פרה, וזמדרש ותחומא חקת, ונפסיקתא רנתי, הני" א"ר חינו. (רא) פרה זו מנרים, כן הוא נפסיקתא רנתי פ"ד וזילקוט חקת זמאמר המתחיל ויקחו ח"ך גסס הפסיקתא. וזכרנו צחי פ' חקת הניא חז"ל, וזמדרש פסיקתא. פרה אדומה תמימה, פרה זו מנרים כו' עכ"ל, ונתחומא וזמדרש זמ"ר חוקת הנעתק מהתחומא חסר ומכ"ן עד סוף הפסקא. (רב) רישא דרבהא, זמקרא נאמר ראשה די דהנא. (ג) דאמר ר' יהודה בר אבא, ז"ל ר' תי"א בר אבא, כמו שהוא זכ"י אקספארד וזילקוט חקת גסס הפסיקתא. וכמו שמונח דכרנו צחי שם, גסס הפסיקתא, ונפסיקתא רנתי פ"ד הני" זו מדי תמימים היו וחסר ע"י שגגת המועתיק "דא"ר תי"א בר אבא מלכי מדי" וקפן צחסו, מן מלת מדי הראשונה, למדי האחרונה.

* דכרי הקליר מונח נתום ע"ז ליה ע"א ד"ה מאי שאל ע"ש.

מא

פרשת פרה

כד הוה חמי לשמעון הצדיק, הוה קאים על רגליו, ואמר ברוך אלהים של שמעון הצדיק. אמרו ליה בני פלטרין ידידיה, מקמי יהודאי את קאים על רגליך, אמר להון כד אנא נחית לקרבא, כדמותיה אנא הוי ונצח. אשר לא עלה עליה עול, (במדבר שם) (רד) זו ארום, (רה) שלא קבלה מצותו של הקב"ה, ולא די שלא קבלה עליה, אלא שמדרכת ומגדפת, ואומרת מי לי בשמים וגי' (תהלים ע"ג כ"ה), ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, (במדבר י"ג) (רו) מפני מה (רז) נעשית באלעזר, ולא נעשית באהרן, מפני שהיה לו שותפות במעשה העגל. והוציא אותה אל מדעין למחנה, (במדבר שם) לפי שהוא עתיד (רח) לדחות את שדה מצותו, ושם אותה לפניו (שם) שנאמר כי זבח לה' (רש) בבצרה (ישעי' ל"ד ז'), ושרף את הפרה לעיניו, (במדבר שם ה') (רי) (כתרגומו) ויהיבת ליקדה אשא, (דניאל ז' י"א) את עורה ואת בשרה ואת דמה, (במדבר שם) היא (ריא) דוכסם, ואפרכים, ואמטרטיליטים, (ריב) הודך ועזבוך ומערבך וגי', (יהווקאל כ"ז כ"ג) א"ר שמואל בר יצחק, אפילו אותם שהם סקהלי, ובאו ונרבקו בקהלך, אף הם, יפלו בלב ימים ביום מפתך (שם).

ד"א פרה, (במדבר שם ב') אלו ישראל, דכתיב כפרה סורדה סור ישראל, (הושע ד' ט"ז) אדומה (במדבר שם), אלו ישראל, אדמו עצם מפנינים, (איכה ד' ז'), המיטה, (במדבר שם) אלו ישראל, יונתי חמתי (שה"ש ל' ט') אשר אין בו מום, (במדבר שם) אלו ישראל, ומום אין בך (שה"ש ד' ז'), אשר לא עלה עליה עול, (במדבר שם) זה דורו של ירמיה, שלא קבלו עליהם עולו של הקב"ה, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, (במדבר שם) זה ירמיהו, מן הדכנים אשר בענות (ירמיה א' א'), והוציא אותה אל מחוץ למחנה (במדבר שם), ועמה תגרו לבלב (עורא ה' י"ב), ושחט אותה לפניו (במדבר שם) (ריג) ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו, מ"ב

הערות ותקונים.

(רד) זו ארום, עיין ערך מלין דר קע"ט, שהעיר על המאמר הזה, הנמצא גם בפסיקתא רנתי. (וועתק מהפסיקתא דלין כאשר העירותי למעלה הערה ס"ו). שגרה רנוס לדרג דנרי שלום וכבוד נגד עמים אחרים וממשלתם, רק על מלכות רומי יש דברי תלונה ולמנה ע"ז. (רה) שלא קבלה מצותו של הקב"ה, וכ"י אקספארד, ופסיקתא רנתי, שלא קבלה עליה עולו של הקב"ה. (רו) מפני מה נעשית באלעזר כו', זאת היא כוונת הפיוט, ומורה חוקה, לפי פרה, פעולתה בסגן צעדי תשור, נפונה לטהרת עם אל עור, וזה צור לציר נרורה לאלעזר, ע"כ, ולא עלה צדי המכרש להגיע עד עומק מחשבתו. ועפי' הפסיקתא דנריו נרורים כשמש, עבודתה ע"י סגן הכהנים הלנוז ננדי כסן הדיוט העשים משז תשז, נפונה ומסותרת מלש אשר עזר את העם ויעש להם אל, לכן וזה צור העולמים למשה ציר נאמן ניתו. ליתן מנוחה פרה (הנרורה ומחומה בסוד גדי) לאלעזר. (ריז) נעשית באלעזר, עד נמעשה העגל, חסר וכ"י אקספארד, ופסיקתא רנתי, וכ"י אקספארד הנוסחא, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן אל עזר הכהן, ר"ל הסגן. (רח) לדחות את שדה, וכ"י אקספארד, ונ"ל שרה. ופסיקתא רנתי לדמות את שרה, מוכרך גדול ממחינתו, ונרניו נתי' פ' חקת, נגס הפסיקתא לדחות את שר שלהם ומחיתו. (רש) ננזרה, נפסקא חקודש, ופסיקתא רנתי פי'ד, כי זבח לה' ננזרה גדול בחרן ארום. א"ר נרכיה טנח גדול בחרן ארום, וכן היא נצ"ר פס"ה, א"ר נרכיה לקבל חורא טנחא, ה"ד כי זבח תג', ר"ל כנגד גדול השור צריך טנח גדול. ורניו נתי' פ' חוקת נגס הפסיקתא, אמר רבי כרם שלה גדול בחרן ארום, והוא טעות. (רי) כתרגומו, המלה הזאת נטעות היא, כי הוא לשון הכתוב דניאל, לכן הסתרתה, וגם וכ"י אקספארד, ופסיקתא רנתי אינה, (ריא) דוכסם, דנרניו נתי' שם ודוכסיה, נטעות ונ"ל דוכסיה, ונאור המלת האלה, נגדי החיל, כי דוכס נגשן דנשן רומי הגנא. איפרכוס נלי' εἰσαγωγὸς שר הפרטים, ואיסטרטיליטים *επαγγελίας* נגדי מלחמה, וכ"י אקספארד ואיסטיליטים, נ"ל ואיסטרטיליטים. (ריב) הודך, נ"ל הודך ועזבוך מערנך. (ריג) ואת בני צדקיהו, נפסיקתא רנתי דפוס צרעסלויא ולנוז, מנזין ירמיה נ"ב, אבל שגגה היא, כי שם נאמר. וישקט מלך נבל את בני צדקיהו לעיניו, אולם המקרא הזה, הוא נחלכס כאשר

(מ"ב כ"ה ז') ושרף את הפרה (במדבר שם), וישורף את בית ה' ואת בית המלך, (מ"ב כ"ה ט') ירמיה נ"ב י"ג), את עורה ונו' (במדבר שם) ואת כל בתי ירושלים (ירד) ואת בית (המלך) [צ"ל גדול] שרף באש (מ"ב שם) ולמה הוא קורא אותה בית גדול, אלא זה בית מדרשו של ר' יוחנן בן זכאי, שבו היו (רש"י) מתנין גדולתו ושבתו של הקב"ה, ולקח, (במדבר שם) זה נבוכדנצר, (רש"י) הכהן, (שם), זה ירמיה, שנאמר קחנו וענינוך שימה עליו (ירמיה ל"ט י"ב), עץ ארז ואזוב ושני תולעת, (במדבר שם) זה חנניה מישאל ועזריה, והשליך אל תוך שריפת הפרה, (שם) קטיל המון שביבא די נורא, (דניאל ג' כ"ב), ואסף (במדבר י"ט ט') זה הקב"ה, שנא' ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל. (ישעי י"א י"ב), איש (במדבר שם) זה הקב"ה, שנאמר ה' איש מלחמה, (שמות ט"ו ג') טהור, (במדבר שם) זה הקב"ה, שני' טהור עינים (רי"ח) מראות ברע (חבקוק א' י"ג) את אפר הפרה, (במדבר שם) אילו גלויותיהם של ישראל, והגיה מחוץ למחנה, (רי"ח) אל מקום טהור, (במדבר שם) זו ירושלים, שהיא טהורה, והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, (במדבר שם), לפי שבעולם הזה, ישראל משמאים ומטמירים מפי כהן, אבל לעתיד לבא אינו כן, אלא הקב"ה עתיד למדרן, שני' (רכ) וזרקתי עליהם מים טהורים ושרתחם מכל טומאותיהם ומכל גלוליהם אטהר אתכם (יחזקאל ל"ז כ"ה):

חסלת פרשת פרה אדומה.

הערות ותקונים.

רשומתי אנכי צפניס. (ירד) ואת בית המלך שרף, תקניתי צ"ל, ואת כל בית גדול שרף ונו' וצירמיה שם, כל בית הגדול. (רש"י) מתנין, פי' מספרים, מלאן שם יתנו זדקת ה' ונכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי, צטעות נותנין, והנאין צעל זרע אפרים הטיב לתקן צ"ל מתנין. (רש"י) הכהן זה ירמיה שנאמר קחנו ונו', לי"ח נכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי שם, וצילקוט חוקת צמלמר המתחיל ושרף את הפרה, והוא השמטת המעתיק והכונה שדרג ולקח הכהן שנבוכדנצר לקח את ירמיה הכהן ושם אותו צנור ועל זה הביא הקרא קחנו ונו' עזה אמר נבוכדנצר על ירמיה. (רי"ח) ועניך שימה עליו, צ"ל ועניך סיס עליו. (רי"ח) מראות צרע, וכן מונא נכ"י אקספארד, ונפסיקתא רנתי, ונמקרא כתרי צרע, צ"ל צי"ת. (רי"ח) אל וקיס טהור, צ"ל צמקוס טהור. (רכ) חרקה עליהם, צ"ל עליהם, ולמלמר הזה כוון הרוקח סימן רמ"ח אף אס לא נרשם שם, שהיא מהפסיקתא, וע"ז יסר הפייטן לפי פרה, תפן נכולס צרוירס, אשר שניך מזכירים, חרוק עלימו מים טהורים, גס צפיוט קפלאן חוק, הרצ לכנסס תממר, מעווים אותם לטהר, תקרא כהן צמטלך נאזוב מתכסה, טהורים זרוק כמכסן תמור דס מקח אלעזר הכהן.

פ ס ק א ה.

פרשת החודש.

(א) החודש הזה לכם ראש חדשים, (שמות י"ב ב') עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו, (תהלים ק"ד י"ט) א"ר יוחנן לא נברא להאיר, אלא

הערות ותקונים.

(א) פרשת החודש. היא קריאת החודש הזה לכם, לשנת רביעית מוארבע פרשיות, כדחתן צמאנה (מגילה כ"ט ע"א) צרביעית החודש הזה לכם, ואמרו שם צממא (לי ע"ב) ואחריה היא שנת רביעית, כל שחל ר"ח ניסן להיות צמוכה, ע"ש צרש". (ב) עשה ירח, כבר העירתי צ"י פרה הערה ס"ו, שכל הפסקא הזאת נעתקה ככתבה וכלשונה, לתוך הספיקתא רנתי, והסתלת המלמר הזה ישנו צילקוט תהלים רמז תתס"ג, צגס הפסיקתא, וכן צילקוט ריש מסעי רמז תשפ"ז, ג"כ צגס הפסיקתא, וצנ"ר ריש ס"ו, ומונא צרוקח סימן